

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ
ТЕХНОЛОГІЙ**

Кафедра менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри
Кириленко О.М.
“__” _____ 20__ р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИЦІ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
“МАГІСТР”

Тема: Підвищення ефективності використання основних виробничих засобів ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» ВСП «Шахтоуправління Дніпровське»

Виконала: Ісмагілова Катерина Сергіївна

Керівник: доцент, к.е.н. Висоцька Марина Петрівна

Консультанти з розділів: _____

Нормоконтролери з ЄСКД (ЄСПД): _____ Висоцька М.П.
_____ Серьогін С.С.

Київ – 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інститут ННІОТ

Кафедра менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств

Освітнього ступеня магістр

Спеціальність 073 «Менеджмент»

ОПП «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Кириленко О.М.

"___" _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання дипломного проекту (роботи) студентки

Ісмагілової Катерини Сергіївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи): **Підвищення ефективності використання основних виробничих засобів ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» ВСП «Шахтоуправління Дніпровське»** затверджена наказом ректора від «22» листопада 2019р., № 2701/ст

2. Термін виконання проекту (роботи): з «25» листопада 2019р. до «29» лютого 2020р.

3. Вихідні данні до проекту (роботи): **Наукові праці вітчизняних та зарубіжних фахівців, бухгалтерська та статистична звітність ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» ВСП «Шахтоуправління Дніпровське», нормативно-правова та законодавча база України, Інтернет - ресурси.**

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що підлягають розробці):
Необхідно: дослідити теоретичні основи управління відновленням основних засобів; провести аналіз господарської та фінансово-економічної діяльності, а також аналіз ефективності використання основних виробничих запасів ПАТ «ДТЕК Павлоградвугілля» ВСП «Шахтоуправління Дніпровське»; розробити шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих засобів підприємства; провести оцінку економічної ефективності пропозицій щодо покращення ефективності використання основних виробничих засобів підприємства.

Перелік обов'язкового графічного матеріалу:

Теоретичний розділ: табл. –3, рис. –2, формули –14

Аналітико-дослідницький розділ: табл. –8, рис – 4, формули – 16

Проектно-рекомендаційний розділ: табл. – 5, рис. – 2, формули – 5

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Етапи виконання дипломного проекту (роботи)	Термін виконання етапів	Примітка
1.	Збір необхідної інформації за темою дипломної роботи	25.11.2019- 27.10.2019	виконано
2.	Проведення аналізу бухгалтерської та статистичної звітності підприємства	27.10.2019- 01.11.2019	виконано
3.	Визначення основних напрямків підвищення ефективності використання основних виробничих засобів підприємства	01.11.2019- 10.11.2019	виконано
4.	Оформлення списку літературних джерел, які були використані в результаті аналізу	10.11.2019- 17.11.2019	виконано
5.	Підготовка та оформлення аналітико-дослідницького розділу ДР	17.11.2019- 25.11.2019	виконано
6.	Підготовка та оформлення теоретичного розділу	25.11.2019- 11.12.2019	виконано
7.	Вибір напрямів удосконалення діяльності (наукове обґрунтування запропонованих заходів у проектному розділі та розрахунки основних економічних показників)	11.12.2019- 20.12.2019	виконано
8.	Оформлення проектно-рекомендаційного розділу дипломної роботи	20.12.2019- 04.01.2020	виконано
9.	Остаточне оформлення ДР (зміст, вступ, висновки, додатки тощо)	04.01.2020- 09.01.2020	виконано
10.	Підготовка доповіді та презентації ДР	09.01.2020- 14.01.2020	виконано
11.	Підписання необхідних документів у встановленому порядку, підготовка до захисту дипломної роботи та попередній захист дипломної роботи на випусковій кафедрі	14.01.2020- 29.02.2020	виконано

Студентка

_____ (Ісмагілова К.С.)

Керівник дипломного проекту (роботи)

_____ (к.е.н. Висоцька М.П.)

Перелік умовних позначень, скорочень та термінів

ОЗ – основні засоби

ЗЕД – зовнішньоекономічна діяльність

НДДКР – науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи

ПДВ – податок на додану вартість

ПАТ – публічне акціонерне товариство

ШУ – шахтоуправління

ВСП – відокремлений структурний підрозділ

ТП – обсяг товарної продукції

КІ – капітальні інвестиції

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота присвячена дослідженню проблемних аспектів відтворення основних засобів на підприємстві, розробці пропозицій щодо удосконалення ефективності відновлення основних засобів та оцінці доцільності наведених пропозицій на підприємстві ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ «ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ».

У вступі визначено актуальність та практичну цінність обраної теми дослідження, основну мету та завдання дослідження, зазначено предмет та об'єкт дослідження, вказано наукові методи дослідження.

Перший розділ присвячено теоретичним основам відтворення основних засобів: розкрито сутність основних категорій в контексті відтворення основних засобів, визначено передумови формування відтворювальних процесів на підприємстві, проаналізовано перелік основних робіт за формами відтворення основних засобів та висвітлені питання щодо удосконалення системи показників відтворення основних засобів.

У другому розділі наведена загальна характеристика досліджуваного підприємства, проведено аналіз його фінансово-економічної діяльності, аналіз відтворювальних процесів.

У третьому розділі вказані основні рекомендації щодо підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві та проведена оцінка ефективності даних пропозицій.

У висновках та пропозиціях узагальнено результати дослідження.

Ключові слова: підприємство, аналіз, фінансові результати, основні засоби, показники відтворення, інвестиційний проект, ефективність.

АННОТАЦИЯ

Дипломная работа посвящена исследованию проблемных аспектов воспроизведения основных средств предприятия, разработке предложений для повышения эффективности воспроизведения основных средств и оценке целесообразности приведенных предложений на предприятии ОСП «ШАХТОУПРАВЛЕНИЕ ДНЕПРОВСКОЕ» ПАО «ДТЭК Павлоградуголь».

В введении определены актуальность и ценность выбранной темы исследования, основная цель и задачи исследования, обозначены предмет и объект исследования, указаны научные методы исследования.

Первый раздел посвящен теоретическим основам воспроизведения основных средств: раскрыта сущность основных категорий в контексте воспроизведения основных средств, определены предпосылки формирования восстановительного процесса на предприятии, проанализирован перечень основных работ по формам восстановления основных средств и освещены вопросы по совершенствованию системы показателей воспроизводства основных средств.

Во втором разделе приведена общая характеристика исследуемого предприятия, проведён анализ его финансово-экономической деятельности, анализ восстановительных процессов.

В третьем разделе указаны основные рекомендации для повышения эффективности использования основных средств и проведена оценка эффективности данных предложений.

В выводе обобщены результаты исследования.

Ключевые слова: предприятие, анализ, финансовые результаты, основные средства, показатели воспроизводства, инвестиционный проект, эффективность.

ABSTRACT

The diploma is devoted to the study of problematic aspects of the reproduction of fixed assets of the enterprise, the development of proposals for improving the efficiency of the production of fixed assets and the assessment of the appropriateness of the above proposals at the enterprise PSP "SHAHTOUPRAVLENIE DNIPROVSKE" PJSC "DTEK Pavlohradugol".

In the introduction, the relevance and value of the chosen research topic, the main goal and objectives of the study are determined, the subject and object of the study are indicated, scientific research methods are indicated.

The first section is devoted to the theoretical foundations of the reproduction of fixed assets: the essence of the main categories in the context of the reproduction of fixed assets is revealed, the prerequisites for the formation of the recovery process at the enterprise are identified, the list of the main works on the forms of restoration of fixed assets is analyzed and the issues of improving the system of indicators of reproduction of fixed assets are highlighted.

The second section provides a general description of the enterprise under study, an analysis of its financial and economic activities, an analysis of the recovery processes.

The third section contains the main recommendations for improving the efficiency of using fixed assets and evaluates the effectiveness of these proposals.

The conclusion summarizes the results of the study.

Keywords: enterprise, analysis, financial results, fixed assets, reproduction indicators, investment project, efficiency.

ЗМІСТ

ВСТУП	10
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА	13
1.1 Сучасні трактування основних категорій в контексті відтворення основних засобів.....	13
1.2 Передумови формування відтворювальних процесів на підприємстві. Амортизація основних засобів.....	21
1.3 Дослідження системи показників відтворення та використання основних фондів	38
1.4 Основні напрямки підвищення ефективності використання основних виробничих фондів.....	46
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ «ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ»	55
2.1 Загальна характеристика підприємства	55
2.2 Дослідження фінансово-економічної діяльності ШУ «Дніпровське».....	61
2.3 Аналіз відтворювальних процесів на підприємстві	72
2.4 Аналіз ефективності використання основних виробничих запасів	79
РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА	86
3.1 Сутність рекомендованих проектних рішень та визначення обсягу інвестицій	86
3.2 Економічна ефективність інвестиційного проекту.....	97
ВИСНОВКИ	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :	109
ДОДАТКИ	119

ВСТУП

Виготовлення (реалізація) продукції, виконання робіт, надання послуг здійснюється в процесі взаємодії праці людини та засобів виробництва. Останні за своїм матеріально-речовим складом становлять виробничі фонди підприємства, які складаються з основних та оборотних фондів.

Поняття про основні, оборотні фонди підприємства та підвищення ефективності їх використання є актуальною темою сьогодні, оскільки, головною метою кожного підприємства є виробництво продукції (робіт, послуг) для задоволення потреб ринку і отримання максимального прибутку, а для досягнення цього потрібно ефективно використовувати виробничі фонди.

Аналізуючи економічну ситуацію в країні на етапі ринкових перетворень успіх роботи підприємства визначається як загальними умовами господарювання, так і вмінням керівника ефективно використовувати виробничі фактори. В умовах ринку кожне підприємство повинно шукати власний шлях розвитку, нові форми застосування капіталу і методи роботи. Успішна реалізація цих проектів в значній мірі залежить від форми ресурсного забезпечення підприємства і характеру його використання, зокрема, від забезпеченості підприємства основним і оборотним капіталом, робочою силою. Раціональне використання ресурсів впливає на результати діяльності підприємства.

Протягом останніх років на більшості підприємствах різних галузей народного господарства України спостерігається низький рівень ефективності відтворювальних процесів. Коефіцієнти оновлення й вибуття машин і устаткування, тобто найбільш активної частини основних фондів на промислових підприємствах, коливаються в межах 5-6% загального їхнього обсягу, а коефіцієнт економічного спрацювання досягає 50 - 55% загальної вартості. Саме цим, передусім, пояснюється невідкладне завдання прискорення й підвищення ефективності використання основних фондів, зростання технічного рівня застосовуваних засобів праці.

Забезпечення певних темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе за умови відтворення та кращого використання діючих основних фондів підприємств. Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтримуванню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого - дають змогу збільшити обсяг виробництва продукції без додаткових інвестицій.

АВТОРИ

Головною ознакою підвищення рівня ефективного використання основних фондів того чи іншого підприємства є зростання обсягу виробництва продукції (наприклад, за рахунок збільшення річного робочого часу використання ОВФ, збільшення коефіцієнту оборотності та ін.) на плановий рік.

Враховуючи зазначене, основною метою роботи є обґрунтування напрямів підвищення ефективності відтворення основних засобів промислового підприємства на прикладі ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ «ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ».

Отже, завданнями роботи є:

- дослідити теоретичні основи щодо відтворення основних засобів;
- провести аналіз господарської та фінансово-економічної діяльності ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ «ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ»;
- провести аналіз відтворювальних процесів, а також аналіз ефективності використання основних виробничих запасів;
- виявити недоліки сучасного стану матеріально-господарського комплексу;
- розробити шляхи удосконалення ефективності використання основних засобів на підприємстві;
- провести оцінку пропозицій щодо покращення процесу відновлення основних засобів на підприємстві.

Об'єктом дослідження є ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ «ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ». Підприємство спеціалізується на видобутку вугілля.

Предметом дослідження є аналіз ефективності використання основних засобів підприємства.

Теоретичною і методологічною основою написання дипломної роботи є праці українських і зарубіжних вчених, пов'язані з вивченням теорії та практики з досліджуваної проблеми.

При підготовці роботи використано науково-методичну літературу з досліджуваної проблеми, законодавчо-нормативну базу країни, звітні матеріали підприємства за 2016-2018 роки.

У процесі дослідження були використані наступні методи: економіко-статистичний; порівняння; прогнозування; синтезу; аналізу; моделювання.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сучасні трактування основних категорій в контексті відтворення основних засобів

Перш за все, вважаємо за необхідне зупинитись на категорії «основні засоби». Її визначення надано в податковому кодексі України, Стандарті бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Згідно першого документа під терміном «основні засоби» розуміють матеріальні активи, у тому числі, запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [1, с.11] .

Під основними засобами розуміють також «матеріальні активи, які підприємство утримує з метою їх використання в процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам чи для здійснення адміністративних або соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він більше року)» [3, с.14].

Під основними засобами розуміють матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів,

падання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних чи соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [20, с.458].

У фаховій літературі, практичній діяльності використовують й інші терміни, зокрема, «основний капітал», «основні фонди».

Поняття «основний капітал» доцільніше використовувати з фінансової точки зору, тим самим зосереджуючи увагу на коштах, вкладених в матеріальні цінності[14, с.20].

Термін «основні фонди» був загально вживаним у доринковій економіці. І хоча в контексті відтворювальних процесів, доцільніше використовувати саме слово «фонди» яке свідчить про те, що кошти сформовано за рахунок певних накопичень чи зборів у вигляді грошових фондів, (наприклад, амортизаційний фонд, інвестиційний фонд), у подальшому все ж таки будемо використовувати термін «основні засоби», зважаючи на наявність діючої в Україні законодавчої бази [8, с.180].

Підвищення ефективності використання основних засобів підприємств є одним з основних питань у період переходу до ринкових відносин. Від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан підприємства, конкурентоспроможність його продукції на ринку.

У відповідності до податкового кодексу ст.145.1 основні засоби поділяються на такі групи (табл. 1.1.1):

Таблиця 1.1.1

Класифікація груп основних засобів та інших необоротних активів і мінімально допустимих строків їх амортизації[1, ст.145.1].

Групи	Мінімально допустимі строки корисного використання, років
група 1 – земельні ділянки	–
група 2 – капітальні витрати на поліпшення земель, не	15

пов'язані з будівництвом	
група 3 – будівлі,	20

Продовження таблиці 1.1.1

споруди,	15
передавальні пристрої	10
група 4 – машини та обладнання	5
з них:	
електронно-обчислювальні машини, інші машини для автоматичного оброблення інформації, пов'язані з ними засоби зчитування або друку інформації, пов'язані з ними комп'ютерні програми (крім програм, витрати на придбання яких визнаються роялті, та/або програм, які визнаються нематеріальним активом), інші інформаційні системи, комутатори, маршрутизатори, модулі, модеми, джерела безперебійного живлення та засоби їх підключення до телекомунікаційних мереж, телефони (в тому числі стільникові), мікрофони і рації, вартість яких перевищує 2500 гривень	2
група 5 – транспортні засоби	5
група 6 – інструменти, прилади, інвентар (меблі)	4
група 7 – тварини	6
група 8 – багаторічні насадження	10
група 9 – інші основні засоби	12
група 10 – бібліотечні фонди	–
група 11 – малоцінні необоротні матеріальні активи	–
група 12 – тимчасові (нетитульні) споруди	5
група 13 – природні ресурси	–
група 14 – інвентарна тара	6
група 15 – предмети прокату	5
група 16 – довгострокові біологічні активи	7

Підприємству не байдуже, в яку групу основних виробничих засобів укласти кошти. Воно зацікавлене в оптимальному підвищенні питомої ваги машин, устаткування, тобто активної частини основних засобів, які обслуговують процес виробництва і характеризують виробничі можливості підприємства.

Для забезпечення нормального функціонування активних елементів основних виробничих засобів необхідні будівлі, споруди, інвентар, тобто пасивна частина основних засобів[88, с.278].

Не належать до основних засобів:

- предмети терміном служби менше одного року незалежно від їх вартості;
- предмети вартістю до 6000 гривень за одиницю (за ціною придбання) незалежно від терміну служби. При цьому гранична вартість предметів, що не належать до основних засобів, може змінюватися Міністерством фінансів України;
- спеціальні інструменти і спеціальні пристосування підприємств серійного і масового виробництва певних виробів або для виготовлення індивідуального замовлення незалежно від їхньої вартості;
- спеціальний одяг, спеціальне взуття, а також постільні речі незалежно від їхньої вартості і терміну служби;
- формений одяг, призначений для видачі працівникам підприємства, незалежно від вартості й терміну служби.

Існують виробничі та невиробничі основні засоби.

Виробничі основні засоби є частиною основних засобів, яка бере участь у процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому натуральну форму. Вартість основних виробничих засобів переноситься на вироблений продукт поступово, частинами, у міру використання. Поновлюються основні виробничі засоби через капітальні інвестиції.

Невиробничі основні засоби - це житлові будинки та інші об'єкти соціально-культурного й побутового обслуговування, які не використовуються у господарській діяльності і перебувають на балансі підприємства.

На відміну від виробничих основних засобів невиробничі основні засоби не беруть участі в процесі виробництва і не переносять своєї вартості на вироблений продукт. Відтворюються вони тільки за рахунок прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства. Незважаючи на те, що невиробничі основні засоби безпосередньо не впливають на обсяг виробництва, збільшення цих засобів пов'язане з поліпшенням добробуту працівників підприємства. Це в кінцевому рахунку позитивно позначається на результатах діяльності підприємства, на зростанні продуктивності праці[10, с.306].

Структура основних виробничих засобів є різною в різних галузях промисловості, народного господарства. Наприклад, у промисловості України частка будівель у загальній вартості основних виробничих засобів найвища в легкій та харчовій промисловості (близько 44%); споруд - у паливній промисловості (17%); передавальних пристроїв - в електроенергетиці (32%); устаткування та робочих машин - на підприємствах машинобудівного комплексу (45%)[33, с.48].

Основними факторами, які впливають на структуру основних виробничих засобів підприємств, є: рівень автоматизації і механізації, рівень спеціалізації і кооперування, кліматичні та географічні умови розміщення підприємств. Кожний фактор по-різному впливає на структуру виробничих засобів. Поліпшити структуру основних виробничих засобів можна за рахунок: оновлення та модернізації устаткування, ефективнішого використання виробничих приміщень установленим додаткового устаткування на вільній площі; ліквідації зайвого й малоефективного устаткування[38, с.373].

Просте й розширене відтворення основних виробничих фондів відбувається в безперервному процесі здійснення різних його взаємозв'язаних форм — ремонту, модернізації та заміни окремих елементів засобів праці; технічного переозброєння, реконструкції та розширення діючих цехів, виробництв і підприємств у цілому, а також спорудження нових аналогічних виробничих об'єктів. Необхідною передумовою нормального перебігу відтворювальних

процесів є постійний облік ступеня спрацювання (старіння) та амортизації основних фондів.

Нагромадження та оновлення основних фондів, нарощування виробничих потужностей підприємств різних галузей народного господарства здійснюється в процесі технічного переозброєння, реконструкції й розширення діючих або спорудження нових виробничих об'єктів (цехів, виробництв, підприємств у цілому) [79, с.348].

Не зважаючи на різні терміни, особливості функціонування основних засобів капіталу, фондів однакові (рис. 1.1.1).

Рис. 1.1.1 Характеристики основних засобів[40, с.544]

Потребує також аналіз поняття «відтворення основних засобів». Різні автори мають не однакові позиції щодо трактування цього терміну (табл. 1.1.2).

Таблиця 1.1.2

Погляди різних авторів щодо сутності поняття «відтворення» основних фондів підприємств*

№	Автори	Формулювання терміну	Особливості формулювання.
1	С.Ф. Покропивний [8]	Відтворення основних фондів відбувається в процесі здійснення його взаємопов'язаних форм, а саме: ремонту, модернізації, заміни окремих елементів засобів праці, технічного переозброєння.	-враховуються в основному внутрішні виробничі фактори використання основних фондів - майже не враховуються зовнішні фактори відтворення (інфляція, конкуренти, постачальники)
2	А.М. Поддєрьогін [9]	...поступова заміна зношених об'єктів основних фондів новими з метою подальшого функціонування та розширення підприємства	-відтворення основних засобів розглядається не як внутрішньогосподарський процес, а як процес, що істотно впливає на фінансовий стан підприємства
3	А.М. Тринов [10]	...як процес виробництва, що розглядається в динаміці його безперервного відновлення	- процес виробництва розглядається в динаміці; - зосереджує увагу на стадіях кругообігу виробничого капіталу, однією з яких є виробництво
4	А.І. Добринін Л.С. Тарасевич	розглядаючи відтворювальний процес у часі, пов'язують його із	в процесі цього кругообігу відбувається повернення

	[11, с.171]	загальним процесом кругообігу капіталу на підприємстві	вкладених коштів, втілених у вартості готової продукції.
--	-------------	--	--

Продовження таблиці 1.1.2

5	І.О. Бланк [12]	трактування оновлення (відтворення) необоротних активів формується на засадах фінансового менеджменту, тобто розглядається як система управління цими активами.	відступ від традиційного вживання терміну «здійснення процесу відтворення», а почався перехід до основ управління відтворенням
---	-----------------	---	--

*розроблено автором

З нашої точки зору найбільш прийнятним є наступне визначення відтворення основних засобів на підприємстві є не просто процесом, що відбувається поетапно та характеризується поступовою заміною зношених основних засобів та введенням в експлуатацію нових, а являє собою цілісний організаційно-економічний механізм, складну структуровану систему, кожний елемент якої підпорядкований загальній меті ефективного відтворення основних засобів.

Слід зазначити, що в економічній науці поряд з поняттям відтворення використовують такі поняття, як «відновлення», «оновлення», «відшкодування». З'ясуємо природу походження цих понять [72, с. 362].

Відновлення основних засобів зазвичай визначають, як процес вводу в дію нових засобів праці для заміни діючих або їх розширення. Воно здійснюється шляхом приєднання введених в дію нових основних фондів до діючих за рахунок накопиченої амортизації або фонду нагромадження. Поняття оновлення основних засобів у багатьох науковців за змістом дуже схоже з поняттям відновлення. Згідно із загальноприйнятим трактуванням, відтворення основних засобів означає

процес безперервного їх оновлення шляхом придбання нових, реконструкції, технічного переозброєння, модернізації та капітального ремонту діючих основних фондів.

Таким чином, вважаємо, що між поняттями «оновлення» і «відновлення» дійсно не існує суттєвої різниці[11, с.20].

У контексті даного питання доцільно коротко зупинитись на сутності форм розширеного відтворення основних засобів, які тільки-но згадувались. Не вдаючись до детального дослідження, наведемо, на наш погляд, основні відмінності нового будівництва, розширення, реконструкції, технічного переозброєння основних засобів.

1.2 Передумови формування відтворювальних процесів на підприємстві.

Амортизація основних засобів

Відтворення основних виробничих засобів – це процес безперервного їх поновлення. Розрізняють просте та розширене відтворення.

Просте відтворення основних засобів здійснюється в тому самому обсязі, коли відбувається заміна окремих зношених частин основних засобів або заміна старого устаткування на аналогічне, тобто тоді, коли постійно відновлюється попередня виробнича потужність.

Розширене відтворення передбачає кількісне та якісне збільшення діючих основних засобів або придбання нових основних засобів, які забезпечують вищий рівень продуктивності устаткування[37, с.116].

Процес відтворення основних виробничих засобів має низку характерних ознак, зокрема:

1) основні виробничі засоби поступово переносять свою вартість на вироблену продукцію;

2) у процесі відтворення основних виробничих засобів одночасно відбувається рух їхньої споживної вартості;

3) нарахуванням амортизаційних відрахувань здійснюється нагромадження в грошовій формі частково перенесеної вартості основних виробничих засобів на готову продукцію;

4) основні виробничі засоби поновлюються в натуральній формі протягом тривалого часу. Що створює можливість маневрувати коштами амортизаційного фонду.

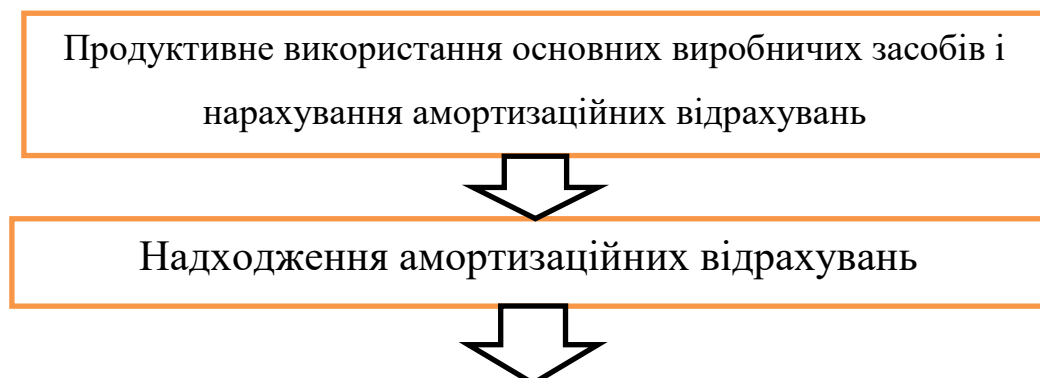
У процесі господарської діяльності кругообіг основних виробничих засобів проходить три стадії[8, с.180].

На першій стадії відбувається продуктивне використання основних виробничих засобів та нарахування амортизаційних відрахувань. На цій стадії основні виробничі засоби в процесі експлуатації зношуються й нараховується сума зносу. Вона є підставою для списання суми амортизаційних відрахувань на витрати після завершення процесу виробництва. На першій стадії кругообігу основних виробничих засобів втрачається споживна вартість засобів праці. Їхня вартість переноситься на вартість готової продукції.

На другій стадії відбувається перетворення частини основних виробничих засобів, які перебували в продуктивній формі, на грошові кошти через нарахування амортизаційних відрахувань[76, с.280].

На третій стадії в процесі виробництва відбувається поновлення споживчої вартості частини основних виробничих засобів. Це поновлення здійснюється заміною, зношених основних виробничих засобів на нові за рахунок нарахованого зносу основних засобів.

Схема обігу виробничих засобів зображена на рис. 1.2.1.

Заміна зношених основних виробничих засобів НОВИМИ

Рис.1.2.1 Обіг основних виробничих засобів на підприємстві[47, с.284]

Просте відтворення основних виробничих засобів здійснюється у двох формах:

- 1) заміна зношених або застарілих основних виробничих засобів;
- 2) капітальний ремонт діючих основних засобів.

За простого відтворення у кожному наступному циклі відбувається створення основних виробничих засобів у попередніх обсягах та з однаковою якістю. Джерелом фінансування заміни зношених основних засобів є нарахована сума амортизації. За розширеного відтворення кожного наступного циклу здійснюється кількісне і якісне зростання основних виробничих засобів. Джерелом фінансування таких змін є використання частини створеного додаткового продукту.

Необхідність оновлення основних виробничих засобів за ринкових відносин визначається передовсім конкуренцією товаровиробників. Саме конкуренція спонукає підприємства здійснювати прискорене списання основних виробничих засобів з метою нагромадження фінансових ресурсів для наступного вкладання коштів у придбання більш прогресивного устаткування, впровадження нових технологій та іншого поліпшення основних виробничих засобів[73, с.249].

Важливим елементом процесу виробництва основних засобів є заміна основних фондів, що є зношеними фізично і морально-застарілими.

Заміна основних фондів – процес відтворення основних фондів шляхом придбання подібного об'єкту за техніко-економічними параметрами.

Визначення необхідного (економічно раціонального) щорічного обсягу заміни засобів праці передбачає:

- встановлення оптимальних термінів експлуатації відповідних їхніх видів (груп);

- розрахунки такого щорічного обсягу заміни, що може забезпечити дотримання оптимальних термінів функціонування устаткування й інших видів основних фондів[15, с.784].

При простому відтворенні засобів праці розмір їхньої заміни (вибуття) практично має дорівнювати нормі амортизаційних відрахувань на реновацію, а при розширеному – залежить не тільки від нормативного терміну експлуатації (норми амортизації), але й від темпів щорічного збільшення обсягу основних фондів.

Для підтримки основних фондів у працездатному стані необхідно періодично проводити ремонт основних фондів[19, с.472].

Ремонт основних фондів – це усунення тимчасового фізичного спрацювання конструктивних елементів у натуральній формі та забезпечення в такий спосіб постійної дієздатності протягом усього періоду їхньої експлуатації.

За періодичністю і складністю необхідних профілактично-технічних операцій виділяють поточний ремонт, капітальний ремонт та відновний ремонт.

Поточний ремонт – це збереження засобів праці у придатному для продуктивного використання стані проведенням регулярних ремонтно-профілактичних операцій з метою усунення дрібних неполадок і запобігання прогресуючому фізичному спрацюванню.

Капітальний ремонт – це максимально можливе відновлення первісних техніко-експлуатаційних параметрів засобів праці, пов'язане з повним розбиранням машин, заміною всіх зношених деталей і вузлів, після якого технічні параметри машини мають наблизитися до первісних.

Відновлювальний ремонт – це відновлення первісних параметрів засобів праці внаслідок стихійного лиха або тривалої бездіяльності основних фондів[23, с.375].

У сучасних умовах господарювання і формування ринкової економіки важливого значення набуває економічна оцінка доцільності витрат на капітальний ремонт виробничого устаткування. Це пояснюється тим, що на підприємствах діюче устаткування протягом фактичного терміну експлуатації капітально

ремонтують кілька разів, а наступні капітальні ремонти часто коштують дорожче, ніж нове обладнання аналогічного призначення[35, с.467].

Протягом останніх років на більшості підприємств різних галузей народного господарства України спостерігається низький рівень ефективності відтворювальних процесів. Коефіцієнти оновлення й вибуття машин і устаткування, тобто найбільш активної частини основних фондів на промислових підприємствах, коливаються в межах відповідно 5-6 та 2-3% загального їхнього обсягу, а коефіцієнт економічного спрацювання досягає 50-55% загальної вартості. Парк діючого виробничого устаткування містить майже третину фізично спрацьованих і технічно застарілих його одиниць. Саме цим передовсім пояснюється невідкладне завдання прискорення й підвищення ефективності відтворення основних фондів, зростання технічного рівня застосовуваних засобів праці. За сучасних умов слід запровадити і реалізувати такі головні напрямки інтенсифікації відтворення основних фондів:

- усебічне прискорення розвитку машинобудівного комплексу України, радикальна перебудова його структури з метою максимально можливого задоволення народногосподарського попиту на достатньо широку номенклатуру різних видів машин та устаткування, забезпечення виготовлення нових поколінь техніки і закінчених (технологічно зв'язаних) систем машин, розробка та організація виробництва тих знарядь праці, які раніше взагалі не виготовлялись або імпортувались з інших країн;

- зосередження зусиль різних галузей науки на пріоритетних напрямках науково-технічного прогресу, форсованому розвитку передовсім наукомістких виробництв, істотному підвищенні техніко-організаційного рівня та соціально-економічної ефективності виробництва на підприємствах різних галузей народного господарства;

- докорінне поліпшення всієї організації робіт та економічного її обґрунтування на всіх стадіях відтворювального процесу (проектування - виробництво - розподіл - запровадження - експлуатація нової техніки);

- дотримання кожним підприємством власної стратегії технічного, організаційного та економічного розвитку; переорієнтація інвестиційної політики на максимальне технічне переозброєння й реконструкцію діючих виробничих об'єктів; різке збільшення масштабів вилучення з виробництва технічно застарілих і економічно малоефективних машин та устаткування, перехід від практики одиничної заміни спрацьованих знарядь праці до систематичного комплексного оновлення техніко-технологічної бази взаємозв'язаних виробничих ланок підприємств;

- створення ринкового економічного механізму країни, спроможного забезпечити постійну заінтересованість усіх ланок управління виробництвом у здійсненні найбільш ефективних відтворювальних процесів і сприйнятті науково-технічних та організаційних новацій (нововведень) [85, с.784].

Практична реалізація перелічених головних напрямків інтенсифікації відтворювальних процесів потребує не лише активної інженерно-виробничої діяльності самих підприємств, а й мобілізації великих власних фінансових коштів. Реформування вітчизняної економіки, що триває вже практично два десятиліття, продовжує стикатися з проблемами, що беруть початок ще з часів радянської економіки, але так і не знайшли належного розв'язання в період реформ. До них, зокрема, в розрізі відтворення основних засобів можна віднести:

- масштабне зношення основних виробничих засобів вітчизняних підприємств;
- низький технічний та технологічний рівень виробництва, і, як наслідок, низька ефективність виробництва;
- наявність в ринковій економіці інфляційних процесів, що спричиняють зміни у різних видах вартості об'єктів основних засобів при їх відтворенні [57, с.69].

У таблиці 1.2.1 надано перелік основних робіт за формами відтворення основних засобів.

Таблиця 1.2.1

Перелік основних робіт за формами відтворення основних засобів[11, с.20]

№	Види робіт	Форми розширеного відтворення			
		Нове будівництво	Розширення діючих підприємств	Реконструкція діючих підприємств	Технічне переозброєння діючих підприємств
1.	Будівництво нових підприємств	+			
2.	Будівництво других і наступних черг діючого підприємства		+		
3.	Будівництво нових цехів основного виробничого призначення (надалі – основних цехів)		+		
4.	Будівництво нових основних цехів тієї ж потужності замість тих, що ліквідуються			+	
5.	Додаткове введення нових ведучих агрегатів в основних цехах		+		
6.	Заміна морально застарілих і фізично зношених ведучих агрегатів на нові			+	
7.	Переобладнання активної і пасивної частини основних засобів основних цехів зі зміною базових елементів ведучих агрегатів			+	

Продовження таблиці 1.2.1

8.	Переобладнання активної частини основних засобів основних цехів без зміни базових елементів ведучих агрегатів				+
9.	Переоснащення і переобладнання допоміжних цехів, не пов'язане з реконструкцією				+

Заслужують на увагу дослідження авторів які в контексті питання що розглядається, виконали аналіз відтворювальних процесів на промислових підприємствах Дніпровської області. За результатом аналізу ними визнано узагальнюючий вплив факторів на стан відтворювання основних засобів та виділено такі періоди розвитку процесів відтворення .

- 1) 2010–2013 рр. – істотне зростання інвестицій в розширення бази основних засобів; низький відсоток вибуття основних засобів; повільне акумулювання коштів на відтворення через амортизацію та поступове зростання ефективності використання основних засобів;
- 2) 2014–2016 рр. – повільне зростання вартості основних засобів, їх зношеності, оновлення і вибуття; найвищий відсоток вибуття основних засобів проти всього періоду; найбільша за період нарахована амортизація; зростання ефективності використання основних засобів;
- 3) 2017–2019 рр. – покращення інвестиційної активності на окремих підприємствах на фоні загальноекономічного спаду; зменшення відсотку вибуття основних засобів; погіршення показників ефективності використання основних засобів[59, с.568].

У зв'язку з подіями в країні, які спричинили суттєве погіршення економічної ситуації, про покращення інвестиційного клімату поки що не йде.

До основних пріоритетів керівників підприємств у розрізі відтворення з метою підвищення його ефективності рекомендується наступне:

- проведення регулярної комплексної оцінки стану та ефективності використання основних засобів;
- найбільш повна мобілізація внутрішніх джерел відтворення основних засобів, а також пошук шляхів залучення найбільш дешевих зовнішніх фінансових ресурсів за умов нестачі внутрішніх;
- реалізація тільки найбільш прибуткових реальних інвестиційних проектів;
- удосконалення структури основних засобів підприємства;
- технічне переозброєння підприємства;
- механізація та автоматизація виробництва;
- застосування прогресивних форм організації виробництва і праці;
- забезпечення максимального завантаження виробничої потужності підприємства;
- підвищення професійно-кваліфікаційного рівня.

Знос і амортизація основних виробничих засобів підприємства. Методи нарахування амортизації

Основні фонди, що беруть участь в процесі виробництва, поступово втрачають ті корисні властивості знарядь і засобів праці, які визначають їх місце і роль в системі розширеного виробництва, тобто піддаються фізичному і моральному зносу.

Дві групи факторів впливають на термін експлуатації об'єктів основних засобів:

1) природне зношування в процесі виконання виробничих потреб та фізичний вихід з ладу під впливом часу, що воно експлуатується, пошкодження та знищення;

2) функціональні причини, які широко поширені в розвинених країнах з ринковою економікою та виробничого обладнання старіння завдяки новій технології. Це знаходить своє вираження в таких випадках, навіть якщо фізично повні зупинки, щоб відобразити природу бізнесу. Ці зміни не відбуваються з

причини зносу, тому, знизити витрати на виробництво цих машин в нових умовах (у зв'язку з використанням науково - технічного прогресу), або як частина триваючого діяльність старих автомобілів, як нових, призводить до виробництва високої вартості.

Таким чином, існує два типи зносу основних фондів:

1. фізичний знос;
2. моральний знос.

Під фізичним зносом розуміють прогресивну втрату основних засад своєї первісної споживної вартості, отриманої не тільки в ході його роботи, але і їх бездіяльності (вихід з ладу зовнішніх впливів, атмосферних ефектів, корозії). На фізичному рівня їх зносу залежить від наступних факторів:

- Характеристики процесу (сила тиску, швидкості і т.д.);
- Інтенсивність використання протягом довгого часу;
- Якість матеріалів;
- Кваліфікація робітників;
- Якість обслуговування та інше.

Розрізняють повне або часткове амортизації основних засобів.

Після завершення знос існуючих фондів ліквідована і замінена новою (продовження будівництва або заміни капіталу новим). Зсув частковим ремонтом зносу.

Моральне старіння - це зниження вартості машин та обладнання під впливом скорочення витрат суспільно необхідного відтворення (перша форма морального зносу); або зниження їх цінності із за появи на ринку більш сучасного обладнання, більш просунутою і прибуткового та обладнання (другої форми морального зносу). Під впливом стереотипів старіння майна в знаходяться позаду технічного прогресу та по своїх технічних характеристиках. [56, с.266]

Облік амортизації основних засобів досягається за допомогою амортизації. Амортизація основних засобів за своєю суттю є економічним механізмом покрокового передавання вартості зношеної частини обладнання на продукцію що випускається, для відновлення і акумулювали коштів для подальшого

відтворення основних засобів. Таким чином, амортизаційні відрахування є частиною вартості капіталу, який в кожному періоді в списується як витрати в залежності від часу життя об'єкта. Іншими словами, амортизація - є грошовим вираження фізичного старіння в виробничому функціонуванні.

З точки зору ринкових відносин вартість амортизації істотно впливає на економічний розвиток підприємства. З однієї точки зору занадто висока частка платежів збільшує кількість виробничих витрат і відповідно, знижує конкурентоспроможності продукції, зменшує кількість прибутку і може серійно зменшити діапазон можливостей на підприємстві зменшивши рівень син економічного розвитку. З іншого боку, збільшена частка, оборотність коштів, вкладених в розстрочку покупки основних засобів, що призводить до їх старіння і, отже, зниження конкурентоспроможності, втрати свого становища на ринку. Таким чином, амортизаційні витрати є складною економічною категорією.

Міжнародні стандарти фінансової звітності амортизація визначається як «поступка втрат вартості активів при тривалому терміні його життя.» При цьому вказується, що амортизація за обліковий період залежно від прийнятої облікової політики прямо чи опосередковано зараховується на рахунок прибутків або збитків і відображається у фінансовій звітності. Іншими словами, амортизаційні відрахування визнаються як витрати і прямо або побічно віднімаються з доходу.

Положення Міжнародних стандартів взаємопов'язані з чинним національним стандартом - Положенням з бухгалтерського обліку «Витрати організації (, в якому» витратами по звичайних видах діяльності вважається також відшкодування вартості основних засобів, нематеріальних активів та інших активів, що амортизуються, здійснюваних у вигляді амортизаційних відрахувань».

Амортизується майно розподіляється по амортизаційних групах відповідно до термінів його корисного використання. Термін корисного використання - період, протягом якого об'єкт основних фондів служить для виконання цілей організації. Термін корисного використання визначається організацією

самостійно на дату введення в експлуатацію даного об'єкта амортизується майно на основі класифікації основних засобів.

Амортизується майно об'єднується в 10 амортизаційних груп:

- 1) із корисним терміном експлуатації в межах від 1 року, включно до 2 років;
- 2) із корисним терміном експлуатації в межах від 2 року, включно до 3 років;
- 3) із корисним терміном експлуатації в межах від 3 року, включно до 5 років;
- 4) із корисним терміном експлуатації в межах від 5 року, включно до 7 років;
- 5) із корисним терміном експлуатації в межах від 5 року, включно до 19 років;
- 6) із корисним терміном експлуатації в межах від 10 року, включно до 15 років;
- 7) із корисним терміном експлуатації в межах від 15 року, включно до 20 років;
- 8) із корисним терміном експлуатації в межах від 20 року, включно до 25 років;
- 9) із корисним терміном експлуатації в межах від 25 року, включно до 30 років;
- 10) із корисним терміном експлуатації від 30 і далі.

Для основних засобів таких видів, які не включені в амортизаційні групи, термін корисного використання встановлюється організацією відповідно до технічних умов та рекомендаціями організацій-виробників. [77, с.224]

Облік амортизації на його розрахунки здійснюється відповідно до вимог, які визначають порядок амортизації основних засобів. Амортизація нараховується за основними засобами, розташованих у власності, господарського відання, оперативного управління та оренди згоди організації. У той час як амортизація основних засобів організацій, що працюють за договором оренди цих організацій, як здійснюється орендарем за майно на правах власності.

Відповідно до П(С)БО 7 амортизація основних засобів нараховується із застосуванням наступних методів:

- прямолінійного;
- зменшення залишкової вартості;
- прискореного зменшення залишкової вартості;
- кумулятивного;
- виробничого (метод суми одиниць продукції);

-норм і методів нарахування амортизації основних засобів, передбачених податковим законодавством.

Методи нарахування амортизації, запропоновані в П(С)БО 7, можна умовно розбити на два види:

- методи амортизації, використання основних засобів, що базуються на часі, тобто перші чотири у переліку;
- метод амортизації, що базується на кількості одиниць, отриманих від використання об'єктів основних засобів. До нього відноситься виробничий метод нарахування амортизації.

Прямолінійний метод

При використанні прямолінійного метода вартість об'єкта основних засобів, що амортизується, списується однаковими частинами впродовж всього періоду його використання (експлуатації).

Річна сума амортизації визначається діленням вартості, що амортизується, на очікуваний термін використання об'єкта основних засобів:

Місячна сума амортизації визначається діленням річної суми амортизації на 12 місяців.

Метод прямолінійного списання, як правило, використовується відносно об'єктів основних засобів, стан яких "залежить" виключно від терміну корисного використання. До таких основних засобів, зокрема, відносяться будівлі і споруди, меблі і т. ін.

Характеризуючи метод прямолінійного списання, не можна не відзначити його переваги в простоті і точності розрахунку і рівномірності розподілу сум амортизації між звітними періодами. Ного використання особливо доцільне, коли ступінь експлуатації об'єкта основних засобів в кожному звітному періоді залишається незмінною. Він передбачає практично рівномірний спад економічної корисності об'єкта з року в рік.

Проте недоліком такого метода є те, що при його використанні не враховується моральний знос, а крім того, він не дає реальної оцінки виробничих потужностей основних засобів в різні роки експлуатації.

Практика показує, що знос машин збільшується в перші роки їх експлуатації, потім величина зносу стабілізується, а останніми роками експлуатації він знов зростає. Що стосується морального зносу машин, то він також нерівномірний.

Метод зменшення залишкової вартості

Суть даного методу полягає у визначенні річної суми амортизації об'єкта основних засобів виходячи із залишкової вартості такого об'єкта на початок звітного року. Річна сума амортизаційних відрахувань визначається шляхом множення залишкової вартості об'єкта основних засобів на початок звітного року або первинної вартості на дату початку нарахування амортизації на норму річної амортизації.

Місячна сума амортизації визначається діленням суми амортизації за повний рік корисного використання на 12 місяців.

Використання метода зменшення залишкової вартості при нарахуванні амортизації припускає наявність ліквідаційної вартості об'єкта основних засобів, що амортизується. Інакше об'єкт основних засобів буде повністю "амортизовано" протягом одного року.

Відзначимо, що відповідно до П(С)БО 7 базою для нарахування амортизації при використанні даного метода є залишкова вартість на початок звітного року або первинна вартість на дату початку нарахування амортизації.

З цього виходить, що починаючи з дати введення в експлуатацію об'єкта основних засобів до кінця звітного року, в якому був введений такий об'єкт, базою для нарахування амортизації буде первинна вартість такого об'єкта. Іншими словами, якщо об'єкт основних засобів був введений в експлуатацію в липні, то з серпня по грудень (включно) річна сума амортизаційних відрахувань визначатиметься шляхом множення первинної вартості об'єкта на норму амортизації. З січня наступного року річна сума амортизації такого об'єкта основних засобів визначатиметься шляхом множення залишкової вартості такого об'єкта на норму амортизації.

Даний метод нарахування амортизації заснований на припущенні, що амортизація починає нараховуватися з початку звітнього року, хоча практично це буває далеко не завжди. Тому у всіх випадках, коли амортизація нараховується не з початку звітнього року, залишкова вартість в кінці запланованого терміну експлуатації не досягає ліквідаційної вартості. У зв'язку з цим підприємство може ухвалити рішення про зміну терміну амортизації і доамортизувати частину вартості, що залишилася, або ж вважати залишкову вартість об'єкта ліквідаційною вартістю.

Метод прискореного зменшення залишкової вартості

Цей метод є різновидом метода зменшення залишкової вартості. При цьому методі річна сума амортизації визначається виходячи із залишкової вартості об'єкта на початок звітнього року або первинної вартості на дату початку нарахування амортизації по введених протягом року об'єктах і подвоєної річної норми амортизації, обчисленої виходячи з терміну корисного використання об'єкта.

Норма амортизації в даному випадку розраховується аналогічно нормі амортизації при використанні прямолінійного метода нарахування амортизації, тобто використовується подвоєна ставка амортизаційних відрахувань, розрахована методом прямолінійного списання.

Місячна сума амортизації визначається діленням суми амортизації за повний рік корисного використання на 12 місяців.

Даний метод нарахування амортизації не припускає обов'язкової "наявності" ліквідаційної вартості об'єкта основних засобів. При цьому дотримується правило, за яким сума амортизації останнього року розраховується так, щоб залишкова вартість об'єкта в кінці періоду його експлуатації була не менше його ліквідаційної вартості.

Річна сума амортизації за цим методом визначається як добуток вартості, що амортизується, і кумулятивного коефіцієнта.

Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця терміну корисного використання об'єкту основних засобів, на суму чисел років його корисного використання.

Сума чисел років - це результат підсумовування порядкових номерів тих років, протягом яких функціонує об'єкт.

Так, якщо термін служби об'єкта рівний 4 рокам, сума чисел років складає: $1 + 2 + 3 + 4 = 10$.

Слід зазначити, що метод прискореного зменшення залишкової вартості, а також кумулятивний метод визначення сум амортизації є найбільш прогресивними з погляду методології бухгалтерського обліку. Доцільність використання цих методів обумовлена наступним:

- найбільша інтенсивність використання основних засобів приходиться на перші роки його експлуатації, коли вони фізично і морально ще нові;
- швидше накопичуються грошові кошти для заміни об'єкта, що амортизується, у разі його морального старіння і інфляції;
- забезпечується можливість збільшення частини витрат на ремонт об'єктів, що амортизуються, на останні роки їх використання без відповідного збільшення витрат виробництва, за рахунок того, що сума амортизації, що нараховується в ці роки, зменшується.

Виробничий метод

Для окремих видів основних засобів нарахування амортизації здійснюється на підставі сумарного обсягу виробництва продукції (робіт, послуг) від об'єкта за весь період його експлуатації у відповідних одиницях вимірювання (одиницях виготовленої продукції, відпрацьованому часі, кілометрах пробігу і ін.).

Місячна сума амортизації визначається виходячи з фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) і виробничої ставки (норми) амортизації.

Виробнича норма амортизації обчислюється співвідношенням вартості об'єкта основних засобів і передбачуваного (очікуваного) підприємством обсягу продукції (робіт, послуг) за весь термін корисного використання такого об'єкта

основних засобів. Як вже наголошувалося, вартістю об'єкта основних засобів, що амортизується, є первинна вартість, зменшена на його ліквідаційну вартість.

Місячна сума амортизації визначається множенням норми амортизації на фактичний обсяг діяльності (виробництва) за звітний місяць.

Відзначимо, що при використанні даного метода сума амортизації, яка визнається витратами звітного періоду, і балансова вартість об'єкта при використанні даного метода змінюються порівняно з попереднім періодом прямо пропорційно обсягу виготовленої продукції (робіт, послуг).

Цей метод базується на припущенні, що фактично отриманий дохід від експлуатації відповідного матеріального активу в кожному звітному періоді пов'язаний з випуском одиниць продукції. При цьому зазначимо, що більшість виробничих активів приймають участь в створенні доходу (і відповідно зношуються) тільки тоді, коли вони використовуються у виробництві, а не просто з часом.

Метод нарахування зносу пропорційно випуску продукції теж дуже простий, раціональний і систематичний. Застосування даного методу також доцільно, коли економічна вигода від використання того або іншого необоротного активу зменшується у зв'язку з експлуатацією його у виробництві, а не у зв'язку з впливом на нього часу. Цей метод забезпечує також відповідність суми амортизації, яка визнається витратами поточного періоду, отриманим доходам, якщо використання відповідного необоротного активу неоднакове в різні періоди. Проте, не дивлячись на всі плюси, цей метод в зарубіжній практиці не знайшов широкого застосування, оскільки неможливо або дуже складно визначити фактичний обсяг продукції, виготовленої з використанням того або іншого необоротного активу.[32, с.113]

1.3 Дослідження системи показників відтворення та використання основних фондів

Забезпечення певних темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення та ліпшого використання діючих основних засобів підприємств[42, с.20].

Система показників, яка може вичерпно характеризувати ефективність основних засобів, охоплює два блоки: перший - показники ефективності відтворення окремих видів і всієї сукупності засобів праці; другий - показники рівня використання основних засобів в цілому та окремих їхніх видів. Необхідність виокремлення в самостійну групу показників відтворення засобів праці, які характеризують процес їхнього руху, технічний стан та структуру, зумовлена тим, що відтворювальні процеси істотно й безпосередньо впливають на ступінь ефективності використання задіяних у виробництві машин, устаткування та інших знарядь праці.

Чинна система показників ефективності відтворення основних засобів в Україні потребує вдосконалення щодо методики обчислення та повноти охоплення окремих сторін відтворення засобів праці. Так, наприклад, коефіцієнт оновлення визначається відношенням абсолютної суми введення основних засобів до їхньої наявності на кінець року, а коефіцієнт вибуття – відношенням обсягу вибуття основних засобів до їхньої наявності на початок року, що унеможливує порівнювання цих відносних показників. Також потрібно розрізнити дві форми оновлення основних засобів - екстенсивну та інтенсивну. Екстенсивне оновлення характеризує темпи збільшення обсягу експлуатованих основних засобів, а інтенсивне оновлення передбачає заміну діючих основних засобів новими, більш ефективними. Проте процес виведення з експлуатації застарілих і спрацьованих основних засобів не можна ототожнювати з інтенсивним оновленням діючих засобів праці[71, с.279]

Значному поліпшенню екстенсивного завантаження засобів праці сприяє зниження частки недіючого устаткування, яка на промислових підприємствах

України є дуже значною, а також виведення з експлуатації зайвого і неефективного устаткування. Вирішальне значення для підвищення рівня інтенсивного використання основних засобів має своєчасна заміна та модернізація фізично спрацьованого й технічно застарілого устаткування.

Особливе місце в теоретико-методичному забезпеченні ефективності відтворення основних засобів належить відповідним показникам. Традиційними показниками такої оцінки слід вважати: по-перше, показники стану та руху основних засобів (коефіцієнти зносу (спрацьовання), придатності, оновлення, вибуття, приросту), по-друге, коефіцієнти ефективності використання основних засобів (фондовіддачі, фондомісткості, рентабельності основних засобів, використання обладнання та ін.), по-третє, показники ефективності капітальних вкладень (чиста теперішня вартість проекту, індекс доходності, період окупності, внутрішня ставка доходності тощо). [58, с.184].

Але, крім традиційних, виділяють власні поодинокі показники, що не утворюють цілісної системи для проведення належної оцінки відтворювальних процесів. Наведемо найбільш розповсюджені з них .

1. Коефіцієнт інтенсивного оновлення.
2. Коефіцієнт оптимальності вибуття основних засобів.
3. Коефіцієнт стабільності основних засобів.
4. Коефіцієнт зносу (спрацьовання) окремих видів основних засобів.
5. Період повернення капітальних вкладень (строк окупності).
6. Коефіцієнт вартості основних засобів у майні підприємства.
7. Абсолютна сума прибутку на 1 грн. основних засобів.
8. Період обороту основних засобів.
9. Швидкість оновлення основних засобів [44, с.412].

На нашу думку, цей перелік показників є недостатнім в умовах ринкової економіки, оскільки останні не враховують інфляційних змін вартості основних фондів і тому не можуть в повній мірі відобразити картину ефективного відтворення основних засобів на підприємстві.

Так, зважаючи на можливість підприємств періодично проводити переоцінку основних фондів у зв'язку з коливанням їх реальної ринкової вартості, доцільним є розрахунок так званого **коефіцієнта переоцінки основних засобів**:

$$K_n = \frac{D-Y}{OZ_{перв}}, \quad (1.3.1)[41, с.720]$$

де D, Y – сума дооцінки або уцінки основних засобів у досліджуваному періоді, грн.;

$OZ_{перв}$ – первісна вартість основних засобів на початок періоду, грн.

Використання даного показника є важливим для інтерпретації відтворювальних процесів на підприємстві через можливість за його допомогою коригувати коефіцієнти оновлення і вибуття основних засобів.

Крім того, він вважається одним з необхідних факторів при моделюванні ефективності відтворення[41, с.720].

Для оцінки й аналізу процесу відтворення основних засобів підприємств використовується система взаємопов'язаних показників. Найважливішими з них є коефіцієнти оновлення і вибуття основних засобів. Нагадаємо, що традиційний розрахунок коефіцієнта вибуття відношенням основних засобів, що вибули протягом періоду, до їх вартості на початок періоду сьогодні є суперечливим питанням. Так, ми поділяємо думку деяких економістів, що порівняння числових значень коефіцієнтів оновлення і вибуття є неприйнятним з точки зору методики їх розрахунку, оскільки в знаменнику коефіцієнта оновлення стоїть вартість основних засобів на кінець року, а коефіцієнта вибуття – на початок.

Маючи різну базу порівняння (знаменник), ці коефіцієнти не можуть однозначно трактувати питому вагу оновлення і вибуття основних засобів за один і той самий період аналізу[58, с.179]. Тому вважаємо за доцільне коефіцієнти оновлення і вибуття розраховувати по відношенню до вартості основних засобів на одну і ту саму порівняльну дату.

В якості такої дати, на нашу думку, більш прийнятним є використання в

обох показниках величини первісної вартості на кінець періоду, оскільки так ми знаходимо питому вагу величин руху основних засобів у порівнянні з тією їх вартістю, яка реально залишилась на підприємстві після всіх проведених за період змін, що і знайшло відображення в наших розрахунках. Оскільки первісна вартість на початок періоду цих змін не враховує, то при її використанні відбувається певне викривлення економічної інтерпретації коефіцієнтів, величини яких, на нашу думку, покликані виражати частку відповідно нових і списаних основних засобів у реально існуючій їх вартості, тобто у тій, яка залишилась після всіх змін.

З урахуванням викладеного, показники оновлення і вибуття основних засобів будуть мати наступні алгоритми.

Коефіцієнт оновлення ($K_{он}$), який відображає частку введених у дію основних засобів у даному періоді, визначається за формулою:

$$K_{он} = \frac{\Phi_{вв}}{\Phi_{к.р.}}, \quad (1.3.2)[59, с.74]$$

де $\Phi_{вв}$ – вартість введених у звітному періоді основних засобів, грн;

$\Phi_{к.р.}$ – вартість основних засобів на кінець звітного періоду, грн[59].

Коефіцієнт вибуття ($K_{виб}$) відображає частку виведених з експлуатації основних засобів у даному періоді і визначається за формулою:

$$K_{виб} = \frac{\Phi_{вив}}{\Phi_{к.р.}}, \quad (1.3.3)[33, с.46]$$

де $\Phi_{вив}$ – вартість виведених у звітному періоді основних засобів, грн;

$\Phi_{к.р.}$ – вартість основних засобів на початок звітного періоду, грн.

Позитивною в діяльності підприємства є ситуація, коли вартість введених у дію основних засобів перевищує вартість виведених основних засобів[33, с.46].

Для цього розраховується **коефіцієнт приросту** основних засобів ($K_{прир}$):

$$K_{прир} = \frac{\Phi_{\text{вс}} - \overline{\Phi}_{\text{виг}}}{\overline{\Phi}}, \quad (1.3.4)[40, \text{с.544}]$$

де $\overline{\Phi}$ – середньорічна вартість основних засобів (грн), яку визначають за формулою середньої хронологічної:

$$\overline{\Phi} = \frac{1/2\Phi_{n.p.} + \Phi_2 + \Phi_3 + \dots + 1/2\Phi_{к.p.}}{n-1}, \quad (1.3.5)[40, \text{с.544}]$$

де $\Phi_{n.p.}$ та $\Phi_{к.p.}$ – вартість основних засобів на початок і кінець звітного року;
 Φ_2, Φ_3 і т. д. – вартість основних засобів на початок кожного місяця, починаючи з лютого;

n – кількість доданків у чисельнику формули.

За відсутністю даних по місяцям (кварталам) для визначення середнього значення використовують формулу середньоарифметичної простої, як півсуми вартості основних засобів на початок і кінець року

Усі показники, що відображають рух основних засобів, також можуть бути представлені у вигляді коефіцієнтів або у відсотках[40, с.544].

Наступний коефіцієнт, який вважається за необхідне внести в методологічне забезпечення відтворення основних засобів, – **коефіцієнт повністю амортизованих основних засобів** ($K_{зам}$):

$$K_{зам} = \frac{O\Phi_{зам}}{OЗ_{перв}}, \quad (1.3.6)[25, \text{с.258}]$$

де $OЗ_{зам}$ – величина повністю амортизованих основних засобів на балансі підприємства (форма №5, розділ 2, рядки 264 та 265), грн.

Цей показник не є новим, використовується в різних методиках та різними авторами лише з іншими назвами (частіше всього – питома вага повністю зношених основних засобів, виражена у відсотках) [25, с.258].

Динаміка зростання цього показника вказує на зростання величини повністю зношених основних засобів, яка припадає на 1 грн всіх основних засобів, і вказує на необхідність скорішого їх оновлення та заміни повністю зношених об'єктів.

Важливе значення для оцінки стану та ефективності відтворення основних засобів, на нашу думку, має також величина щорічних капітальних інвестицій, що припадає на 1 грн. всіх основних засобів підприємства, – **коефіцієнт інвестування основних засобів** (K_{inv}):

$$K_{inv} = \frac{KI}{OZ_{зал}}, \quad (1.3.7)[31, с.280]$$

де KI – величина щорічних капітальних інвестицій в основні засоби (форма №5, розділ 3, рядок 340);

$OZ_{зал}$ – залишкова вартість основних засобів.

Зауважимо, що на відміну від попередніх коефіцієнтів, у коефіцієнті інвестування в знаменнику використано не первісну, а залишкову вартість основних засобів. На нашу думку, таке співвідношення буде більш повно відображати частку здійснених капітальних інвестицій порівняно з реально діючими основними засобами, вказуючи, на скільки реально вони оновились за рахунок цих інвестицій[31, с.280].

Далі потрібно сказати, що через неспівпадіння сум зносу та амортизації в часі назва загальновідомого показника «коефіцієнт зносу» є некоректною, тому з метою удосконалення понятійного апарату відтворення доцільною є заміна на назву «коефіцієнт амортизації» зі збереженням при цьому алгоритму розрахунку та економічної сутності зазначеного показника.

Отже, розрахунок **коефіцієнта амортизації** (K_a) отримує наступного вигляду:

$$K_a = \frac{A}{OZ_{перв}}, \quad (1.3.8)[31, с.281]$$

де A – величина нарахованої на основні засобів амортизації (форма №1, рядок 032).

У той же час коефіцієнт придатності маємо замінити на **коефіцієнт залишкової вартості** ($K_{зал}$) через ту ж саму причину:

$$K_{зал} = \frac{OZ_{зал}}{OZ_{перв}}, \quad (1.3.9)[31, с.281]$$

Для обліку, аналізу, планування й оцінки рівня використання основні виробничі фонди виражаються в натуральних і вартісних показниках.

Основними показниками, за допомогою яких здійснюється аналіз ефективності використання основних виробничих запасів є наступні:

- фондвіддача;
- фондоємність;
- рентабельність основних виробничих запасів.

Фондвіддача є основним показником ефективності використання основних засобів. Фондвіддача розраховується по формулі:

$$FO = TP / OBF, \quad (1.3.10) [42, с.89]$$

де FO - фондвіддача в аналізованому періоді, грн/грн;

TP - випуск товарної продукції за аналізований період.

Обсяг виготовленої продукції, виражений у грошових одиницях вимірювання (TP), робить показник фондвіддачі універсальним, оскільки він може розраховуватись по підприємству в цілому, виробництво якого, зазвичай, є

багатономенклатурним, що означає випуск різномірної продукції, обсяги якої підсумовувати у натуральному вимірі некоректно. На рівні окремих структурних підрозділів підприємства, які випускають один вид продукції, або декілька видів однорідної продукції, для визначення фондівіддачі випуск продукції може визначатись у натуральному (т, шт, м², л, і т. ін.) або умовно-натуральному виразі. [42, с.89]

Показник фондівіддачі відображає ту кількість продукції, яка виробляється однією гривнею вартості основних виробничих засобів; він показує загальну віддачу від використання кожної гривні, витраченої на основні виробничі засоби, тобто ефективність цього вкладення коштів. З урахуванням вибору одиниць для виміру обсягів виготовленої продукції фондівіддача може бути виражена у грн/грн, т/грн, шт/грн, м²/грн і та ін. [12, с.364].

Показником, зворотним фондівіддачі, є фондоємкість:

$$\Phi\epsilon = \text{ОВФ} / \text{ТП}, \quad (1.3.11) \quad [42, \text{с.90}]$$

де $\Phi\epsilon$ - фондоємкість продукції підприємства, грн/грн.

Рентабельність основних виробничих фондів відображає прибутковість їхнього використання й розраховується по формулі:

$$\text{Ровф} = \text{П} / \text{ОВФ} \quad (1.3.12) \quad [42, \text{с.90}]$$

де Ровз - рентабельність основних виробничих запасів, грн/грн;

П - прибуток підприємства.

Іншим показником, що характеризує ефективність використання фондів з погляду її прибутковості, є рентабельність виробництва:

$$\text{Рпр} = \text{П} / (\text{ОВФ} + \text{НІС}), \quad (1.3.13) \quad [42, \text{с.90}]$$

де Рпр - рентабельність виробництва;

НІС - середня величина нормованих оборотних коштів. [42, с.90]

Виторг, створюваний нерухомим майном, можна визначити як альтернативний дохід, що може бути отриманий, якщо нерухомість використовувати по-іншому, наприклад, як дохід від здачі цієї нерухомості в оренду. Виторг, створюваний парком устаткування, можна визначити методом залишку, тобто вирахуванням із загальної суми виторгу альтернативного доходу від нерухомості. Фондовіддача від встаткування визначається по формулі:

$$\text{ФОП} = (V_{\text{общ}} - V_{\text{нд}}) / S_{\text{по}}, \quad (1.3.14) [42, \text{с.94}]$$

де $V_{\text{общ}}$ – загальна сума виторгу;

$V_{\text{нд}}$ – альтернативний дохід від нерухомості;

$S_{\text{по}}$ – повна вартість парку встаткування.

Використання основних засобів на підприємстві визнається ефективним, якщо відносний приріст обсягу випуску продукції або прибутку перевищує відносний приріст вартості основних засобів за аналізований період. [42, с.94]

Таким чином, виконаний критичний аналіз літературних джерел дозволив сформулювати певну систему конкретних кількісних показників, що характеризують відтворювальні процеси на підприємстві.

1.4 Основні напрямки підвищення ефективності використання основних виробничих фондів

Сьогодні одним з найбільш актуальних завдань, що стоять перед сучасним підприємством, яке має в своєму розпорядженні складне дороге в обслуговуванні обладнання, є необхідність забезпечення його безпеки та одночасно економічної ефективної роботи. Важливим моментом при вирішенні цього завдання стає впровадження систем управління виробничими фондами та активами

підприємства, що складають невід'ємну частину виробничого процесу та дозволяють збільшувати виробничу потужність підприємства за рахунок використання сучасних інформаційних технологій, не вдаючись до закупівель нового обладнання. Управління основними фондами - це управлінська методологія, основною метою якої є підтримання робочої готовності виробничих активів за рахунок оптимізації технічного обслуговування, ремонтів, матеріально-технічного забезпечення та використання трудових ресурсів .

Підвищення ефективності використання основних засобів підприємств є одним з основних питань у період переходу до ринкових відносин. Від вирішення цієї проблеми залежить фінансовий стан підприємства, конкурентоспроможність його продукції на ринку. [32, с.190]

Необхідність оновлення основних виробничих засобів за ринкових відносин визначається передовсім конкуренцією товаровиробників. Саме конкуренція спонукує підприємства здійснювати прискорене списання основних виробничих засобів з метою нагромадження фінансових ресурсів для наступного вкладання коштів у придбання більш прогресивного устаткування, впровадження нових технологій та іншого поліпшення основних виробничих засобів

Забезпечення певних темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення та ліпшого використання діючих основних засобів підприємств. Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтримуванню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого—дають змогу збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої амортизації й витрат на обслуговування виробництва та його управління, підвищувати фондівіддачу і прибутковість. [68, с.183]

Система показників, яка може вичерпно характеризувати ефективність основних засобів, охоплює два блоки:

- перший — показники ефективності відтворення окремих видів і всієї сукупності засобів праці;

- другий— показники рівня використання основних засобів у цілому та окремих їхніх видів. Необхідність виокремлення в самостійну групу показників відтворення засобів праці, які характеризують процес їхнього руху, технічний стан та структуру, зумовлена тим, що відтворювальні процеси істотно й безпосередньо впливають на ступінь ефективності використання застосовуваних у виробництві машин, устаткування та інших знарядь праці. [56, с.266]

Головною ознакою підвищення рівня ефективного використання основних засобів того чи того підприємства є зростання обсягу виробництва продукції. Кількість же виробленої продукції за наявного розміру виробничого апарату залежить, з одного боку, від фонду часу продуктивної роботи машин та устаткування протягом доби, місяця або року, тобто від їхнього екстенсивного завантаження, а з іншого — від ступеня використання знарядь праці за одиницю часу (інтенсивного навантаження).

Отже, усю сукупність технічних, організаційних та економічних заходів щодо ліпшого використання основних засобів підприємства можна умовно поділити на дві групи:

1) збільшення екстенсивного завантаження:

- скорочення простоїв устаткування внаслідок підвищення якості ремонтного обслуговування, своєчасного забезпечення основного виробництва висококваліфікованим персоналом, сировиною, матеріалами, паливом, напівфабрикатами;
- підвищення коефіцієнта змінності роботи устаткування;
- зменшення кількості непрацюючого устаткування та ін.

2) підвищення інтенсивного навантаження:

- удосконалення структури основних засобів підприємства;
- технічне переозброєння підприємства;
- механізація та автоматизація виробництва;
- оптимізація структури виробничого обладнання (ліквідація проблемних місць);

- удосконалення технологічних процесів;
- ліквідації проблемних місць у виробничому процесі;
- скорочення тривалості виробничого циклу;
- комплексне використання та покращання якості сировини;
- застосування прогресивних форм організації виробництва і праці;
- забезпечення максимального завантаження виробничої потужності підприємства;
- підвищення професійно-кваліфікаційного рівня обслуговуючого об'єкти основних засобів персоналу та ін. [23, с.118]

Однак треба наголосити на двох важливих обставинах.

По-перше, якщо екстенсивне завантаження машин та устаткування обмежується тільки календарним фондом часу, то можливості підвищення інтенсивного навантаження устаткування, його продуктивності практично не є такими обмеженими.

По-друге, здійснення заходів екстенсивного напрямку, як правило, не потребує капітальних витрат, а підвищення рівня інтенсивного використання виробничого апарату зв'язане зі значними інвестиціями; проте останні порівняно швидко окупаються за рахунок одержаного внаслідок інтенсифікації додаткового економічного ефекту.

Великим резервом збільшення продуктивної роботи виробничого устаткування є максимально можливе скорочення його простоїв.

Для підприємств ряду галузей індустрії, і передовсім машинобудування, надзвичайної гостроти набула проблема підвищення коефіцієнта змінності роботи виробничого устаткування. В Україні цей показник нині є невиправдано низьким і свідчить про наявність достатньо великих резервів ліпшого використання знарядь праці.

Значному поліпшенню екстенсивного завантаження засобів праці сприяє зниження частки недіючого устаткування, яка на промислових підприємствах України є дуже значною (кілька десятків тисяч одиниць), а також виведення з

експлуатації зайвого й неефективно використовуваного устаткування та організація завдяки цьому повноцінної двозмінної роботи.

Вирішальне значення для підвищення рівня інтенсивного використання основних засобів має своєчасна заміна та модернізація фізично спрацьованого й технічно застарілого устаткування. Для підтримування порівняно високого технічного рівня виробництва на підприємствах треба щорічно замінювати 4—6% і модернізувати 6—8% діючого парку машин, устаткування та інших видів знарядь праці. До важливих факторів, що зумовлюють зростання продуктивності устаткування за одиницю часу, належать також запровадження нових технологій, інтенсифікація виробничих процесів. Підприємствам різних галузей властиві специфічні способи інтенсифікації технологій виготовлення продукції, виконання робіт або надання виробничих послуг

Значного підвищення інтенсивного навантаження устаткування на підприємствах можна досягти завдяки застосуванню прогресивних форм і методів організації виробництва (концентрації, спеціалізації, кооперування та комбінування; гнучких, потокових і роторно-конвеєрних ліній), що уможливають використання високопродуктивного автоматизованого устаткування. За свідченням спеціальних досліджень, на підприємствах машинобудування виготовлення конструктивно й технологічно однорідних деталей на потокових лініях забезпечує підвищення навантаження устаткування на 20—30%.

Досить істотні резерви ліпшого екстенсивного та інтенсивного використання основних засобів можна реалізувати з допомогою освоєння у стислі строки проектних показників, уведення в дію нових технологічних агрегатів, ліній, устаткування. За даними вибіркового обстеження кількох підприємств різних галузей промисловості та будівництва, середній фактичний період освоєння виробничих об'єктів становить 5—6 років. Проте технічно та економічно обґрунтовані розрахунки свідчать про реальну можливість досягнення проектних показників виробничих об'єктів на підприємствах добувної промисловості за півтора-два роки, а обробної — за один рік і навіть швидше. [22, с.216]

За умов ринкової економіки процес господарювання в цілому має передбачати достатні економічні стимули для забезпечення ефективного використання основних засобів, усього майна підприємств. Дійова система таких колективних та індивідуальних економічних стимулів на підприємствах різних галузей народного господарства України поки що перебуває тільки на стадії становлення й розвитку.

Швидкому її запровадженню сприятимуть: реалізація програми роздержавлення та приватизації власності; широке акціонування підприємств, система їхнього оподаткування; побудова механізму оплати праці залежно від кінцевих результатів виробництва; більш гнучка амортизаційна та інвестиційна політика; державна підтримка великих інвестиційних проектів, підприємницької та зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Щоб використання основних засобів було справді економічно вигідним та ефективним, необхідно не тільки стежити за його технічним станом, а й залучати фахівців при проведенні складних ремонтів; визначати ринки виробництва; залучати спеціалістів маркетингового відділу; підвищувати рівень спеціалізації виробництва; застосовувати передові технології; усувати простої; модернізувати устаткування; поліпшувати склад, структуру й стан основних засобів підприємства; удосконалювати планування, управління й організацію праці та виробництва; знижувати фондомісткість; підвищувати фондівіддачу та продуктивність праці на підприємстві; підвищувати якості ремонтів; підписувати договори поставок продукції, вивчати кон'юктуру ринку збуту, стежити за змінами на валютному ринку, а також у разі потреби застосовувати орендоване устаткування з метою підвищення ефективності виробництва.

Висновки до розділу 1

1. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби визначено в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби”. Норми цього положення застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності.

2. Основні засоби поділяються на такі групи і підгрупи: земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель; будинки, споруди та передавальні пристрої; машини й устаткування; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі); робоча і продуктивна худоба; багаторічні насадження; інші основні засоби.

3. Існують виробничі та невиробничі основні засоби. Виробничі основні засоби є частиною основних засобів, яка бере участь у процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому натуральну форму. Вартість основних виробничих засобів переноситься на вироблений продукт поступово, частинами, у міру використання. Поновлюються основні виробничі засоби через капітальні інвестиції. Невиробничі основні засоби - це житлові будинки та інші об'єкти соціально-культурного й побутового обслуговування, які не використовуються у господарській діяльності і перебувають на балансі підприємства.

4. Розрізняють просте та розширене відтворення. Просте відтворення основних засобів здійснюється в тому самому обсязі, коли відбувається заміна окремих зношених частин основних засобів або заміна старого устаткування на аналогічне, тобто тоді, коли постійно відновлюється попередня виробнича потужність. Розширене відтворення передбачає кількісне та якісне збільшення діючих основних засобів або придбання нових основних засобів, які забезпечують вищий рівень продуктивності устаткування.

5. У процесі господарської діяльності кругообіг основних виробничих засобів проходить три стадії.

На першій стадії відбувається продуктивне використання основних виробничих засобів та нарахування амортизаційних відрахувань. На цій стадії основні виробничі засоби в процесі експлуатації зношуються й нараховується сума зносу. Вона є підставою для списання суми амортизаційних відрахувань на витрати після завершення процесу виробництва. На першій стадії кругообігу основних виробничих засобів втрачається споживна вартість засобів праці.

На другій стадії відбувається перетворення частини основних виробничих засобів, які перебували в продуктивній формі, на грошові кошти через нарахування амортизаційних відрахувань.

На третій стадії в процесі виробництва відбувається поновлення споживчої вартості частини основних виробничих засобів. Це поновлення здійснюється заміною, зношених основних виробничих засобів на нові за рахунок нарахованого зносу основних засобів.

6. Особливе місце в теоретико-методичному забезпеченні ефективності відтворення основних засобів належить відповідним показникам. Традиційними показниками такої оцінки є: показники стану та руху основних засобів, коефіцієнти ефективності використання основних засобів, показники ефективності капітальних вкладень. На нашу думку, цей перелік показників є недостатнім в умовах ринкової економіки, оскільки останні не враховують інфляційних змін вартості основних фондів і тому не можуть в повній мірі відображати картину ефективного відтворення основних засобів на підприємстві.

Тож, було запропоновано ввести наступні показники ефективності відтворення основних засобів:

- Коефіцієнт переоцінки основних засобів
- Коефіцієнт повністю з амортизованих основних засобів
- Коефіцієнт інвестування основних засобів
- Коефіцієнта амортизації
- Коефіцієнт залишкової вартості
- Коефіцієнт оновлення
- Коефіцієнт вибуття
- Коефіцієнт приросту.

Основними показниками, за допомогою яких здійснюється аналіз ефективності використання основних виробничих запасів є наступні:

- фондоддача;
- фондоємність;

- рентабельність основних виробничих запасів.

7. Усю сукупність технічних, організаційних та економічних заходів щодо ліпшого використання основних засобів підприємства можна умовно поділити на дві групи:

- збільшення екстенсивного завантаження(скорочення простоїв устаткування внаслідок підвищення якості ремонтного обслуговування, своєчасного забезпечення основного виробництва висококваліфікованим персоналом, сировиною, матеріалами, паливом, напівфабрикатами; підвищення коефіцієнта змінності роботи устаткування; зменшення кількості непрацюючого устаткування)
- підвищення інтенсивного навантаження(удосконалення структури основних засобів підприємства; технічне переозброєння підприємства; механізація та автоматизація виробництва; оптимізація структури виробничого обладнання (ліквідація проблемних місць); удосконалення технологічних процесів; ліквідації проблемних місць у виробничому процесі; скорочення тривалості виробничого циклу; комплексне використання та покращання якості сировини; застосування прогресивних форм організації виробництва і праці; забезпечення максимального завантаження виробничої потужності підприємства; підвищення професійно кваліфікаційного рівня обслуговуючого об'єкти основних засобів персоналу)

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ТА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ «ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ»

2.1 Загальна характеристика підприємства

ДТЕК - стратегічний холдинг, що розвиває бізнес в енергетичній галузі. На підприємствах компанії працюють 73 тис. осіб. Генеральний директор ДТЕК - Максим Тимченко.

Підприємства ДТЕК ведуть видобуток вугілля і природного газу, виробляють електроенергію на станціях теплової та відновлюваної енергетики, постачають тепло і електроенергію кінцевим споживачам і надають енергосервісні послуги. Безпосереднє управління виробничими підприємствами в кожному з напрямків бізнесу здійснюють операційні компанії (рис.2.1.1).

Виробничі показники ДТЕК за 2018 рік: видобуток вугілля - 27,7 млн тонн, видобуток природного газу послання - 1 655 млн куб. метрів, виробництво (відпустка) електроенергії - 37,1 млрд кВт/год, з яких 637,8 млн кВт/г забезпечили станції відновлюваної енергетики; передача електроенергії по мережах - 43,2 млрд кВт/ год[78].

Входить до складу фінансово-промислової групи СКМ, акціонером якої є Рінат Ахметов.

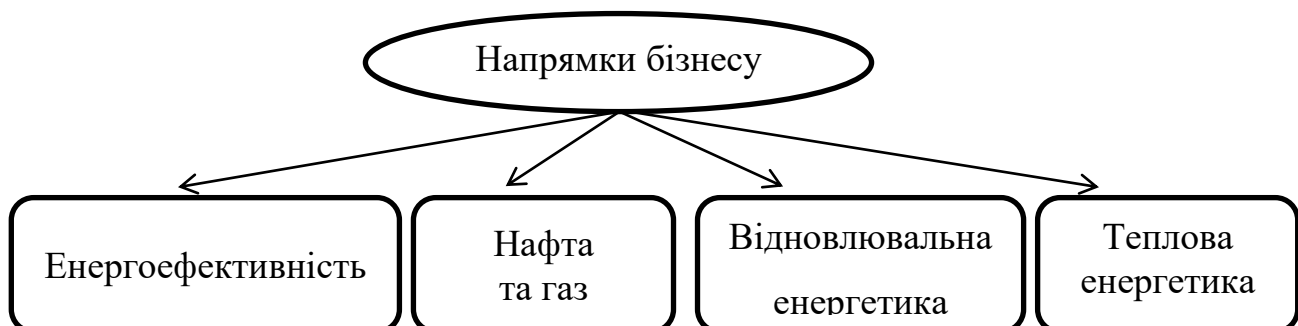

Рис.2.1.1. Напрямки бізнесу*

*розроблено автором

Енергоефективність. Команда фахівців ДТЕК провела понад 750 енергетичних аудитів будівель і споруд, а також 50 енергоаудитів промислових підприємств, навчили понад 550 співробітників компаній-клієнтів основам енергоменеджменту та енергоаудиту.

У 2018-2019 роках ДТЕК із застосуванням механізму енергосервісу реалізував 19 енергоефективних проектів на промислових підприємствах (електростанціях, гірничорудних комбінатах, вугільних збагачувальних фабриках) і об'єктах бюджетної сфери з досягнутою економією від 35 до 90% енергоресурсів. У ці проекти ДТЕК інвестував понад 20 млн. грн. власних коштів.

Аналіз портфеля проектів показує, що кожен 1 млн. грн., інвестований ДТЕК в енергоефективні проекти, протягом наступних 10 років в середньому може принести нашим клієнтам економію 8,7 млн кВт · год енергії або 8 млн. грн. чистої економії в грошовому вираженні.

Нафта та газ. ДТЕК Нафтогаз – найбільша в Україні приватна газовидобувна компанія. У 2019 році ми видобули рекордні для українського приватного газовидобування 1,65 млрд куб. м природного газу.

До складу ДТЕК Нафтогаз входять підприємства «Нафтогазвидобування» і «Нафтогазрозробка», які ведуть розвідку та видобування вуглеводнів у Полтавській і Харківській областях.

Відновлювана енергетика - це енергетика майбутнього: чиста, екологічна і безпечна. Розвитком проектів відновлюваної генерації в ДТЕК займається операційна компанія ДТЕК ВДЕ.

ДТЕК ВДЕ зосередив свої зусилля в напрямках сонячної і вітрової енергетики. Стратегія розвитку компанії відповідає Енергетичній стратегії України щодо зростання частки зеленої генерації. У планах ДТЕК ВДЕ - мати 1000 МВт потужностей сонячної і вітрової енергетики в своєму портфелі до 2020 року.

У 2012 р. компанія побудувала Ботієвську ВЕС (200 МВт) - найбільшу вітроелектростанцію в Україні. У 2017 році запустила Трифанівську сонячну електростанцію (10 МВт), а в січні 2019 завершила будівництво Нікопольської

СЕС (200 МВт), що увійшла в ТОП-3 найбільших сонячних електростанції Європи. У 2019 компанія планує завершити будівництво двох черг Приморської ВЕС (200 МВт), Орловської ВЕС (100 МВт), а також Покровської СЕС (240 МВт).

Теплова енергетика. ДТЕК Енерго є ключовим гравцем вугільної галузі України. Виробничі потужності даного сегмента представлені 16 шахтами і 5 вуглезбагачувальними фабриками. Сумарний видобуток вугілля за 2019 рік сягнув 24,1 млн тонн.

ДТЕК видобуває енергетичне і коксівне вугілля, який збагачується на наших фабриках. Сумарний видобуток вугілля за 2019 рік склав 24,1 млн тонн. Вугілля споживають ТЕС, а також промислові підприємства з України, країн СНД, Європи, Азії, Північної та Південної Америки, Північної Африки.

В обсязі гірської маси є не тільки вугілля, але і негорючі речовини - порода, частка якої може доходити до половини видобутого ресурсу. Тому, після видобутку вугілля проходить процес збагачення, при якому в паливі зменшується вміст мінеральних домішок і порожніх порід.

Якщо велика кількість породи потрапляє з вугіллям в топку ТЕС, обладнання може бути просто виведено з ладу. Тому вугілля очищають від домішок до необхідного рівня. І лише потім відправляють на теплоелектростанцію. Цей процес проходить на спеціальних збагачувальних фабриках - ЦЗФ (центральна збагачувальна фабрика). У сегмент збагачення вугілля ДТЕК Енерго входить 4 збагачувальних фабрик.

Вугілля газових марок видобувається гірниками «ДТЕК Павлоградвугілля» (Дніпропетровська обл.), «ДТЕК Добропіллявугілля» і ТДВ «Шахта» Білозерська» (Донецька обл.).

До «ДТЕК Павлоградвугілля» відноситься і виробничий структурний відділ ШУ «Дніпровське». До ШУ «Дніпровське» відносяться дві шахти: шахта ім. Сташкова та шахта «Дніпровська».

1. Шахта «Дніпровська» розташована в Павлоградському Дніпропетровської області, на схід від села ім. Тельмана. Поле шахти "Дніпровська" розташовується на Таранівському комплексі ділянок Павлоградсько-Петропавлівського

кам'яновугільного Донбасу і знаходиться на території Павлоградського адміністративних районів в 30 км на схід від міста Павлограда. Найближчими населеними пунктами є села ім. Тельмана (1.5 км) і Сонцеве (2.75км).

Шахта «Дніпровська» введена в експлуатацію в 1975 році. Фактичний видобуток 3419 тонн за добу. Максимальна глибина робіт 265 м. Протяжність підземних виробок 107,7 км. Обліковий склад: 2902 осіб, в тому числі підземних 1923 осіб.

Підприємство є юридичною особою з дня його державної реєстрації і здійснює свою діяльність згідно законодавства України, Статуту, рішень вищого органа підприємств.

Засновником товариства є Міністерство вугільної промисловості України, але в зв'язку з його ліквідацією і створенням Міністерства палива й енергетики України зараз засновником є останнє.

2. Шахта ім. М.І. Сташкова . Шахта «Західно-Донбаська» № 21 стала до ладу 24 грудня 1982 року зі проектною потужністю 1,5 млн тонн на рік. Постановою Ради Міністрів УРСР їй присвоєно ім'я Миколи Івановича Сташкова - Героя Радянського Союзу, секретаря Дніпропетровського підпільного обкому партії.

На будівництво шахти витрачено 60 млн.рублів (в цінах 1982 г.), в тому числі 47 млн. - на будівельно-монтажних роботах, змонтовано 7 км конвеєрних ліній, прокладено понад 80 км інженерних комунікацій .

Шахта «Дніпровська» і шахта ім. Сташкова створено з метою забезпечення народногосподарського комплексу і населення України вугільною продукцією, роботами, послугами і реалізації соціальних і економічних інтересів трудового колективу суспільства, на основі одержуваного прибутку.

Основними напрямками діяльності є:

- видобуток і реалізація вугільної продукції;
- розвиток виробничого комплексу;
- підвищення продуктивності праці;
- підвищення ефективності видобутку вугілля;

- максимальне використання внутрішніх резервів;
- своєчасне освоєння виробничих потужностей;
- введення в дію нових машин і механізмів;
- дотримання правил охорони праці при веденні гірських робіт;
- комерційна діяльність;
- авто послуги по перевезенню робітників і вантажів;
- цивільне харчування і торгове обслуговування працівників через

магазин .

Шахта «Дніпровська» та шахта ім. Сташкова знаходяться поруч та становлять виробничий структурний підрозділ «шахтоуправління Дніпровське», яке належить до публічного акціонерного товариства «ДТЕК Павлоградвугілля» [78].

Організаційна структура апарату управління ШУ «Дніпровське»

Ієрархічний тип структури має багато різновидів, але самою розповсюдженою є лінійно-функціональна організація управління, до якої належить організаційна структура «ШУ Дніпровське», яка представлена представлена на рисунку 2.1.2

Основу лінійно-функціональних структур складає так званий "шахтний" принцип побудови і спеціалізація управлінського процесу по функціональним підсистемам організації (маркетинг, виробництво, дослідження і розробки, фінанси, персонал та ін.). По кожній з них формується ієрархія служб.

При такій організації управління виробництвом підприємство може успішно функціонувати лише тоді, коли зміни по всім структурним підрозділам відбуваються рівномірно. Але в реальних умовах цього немає, виникає неадекватність реакції системи управління на вимогу зовнішньої середовища [20, с.458].

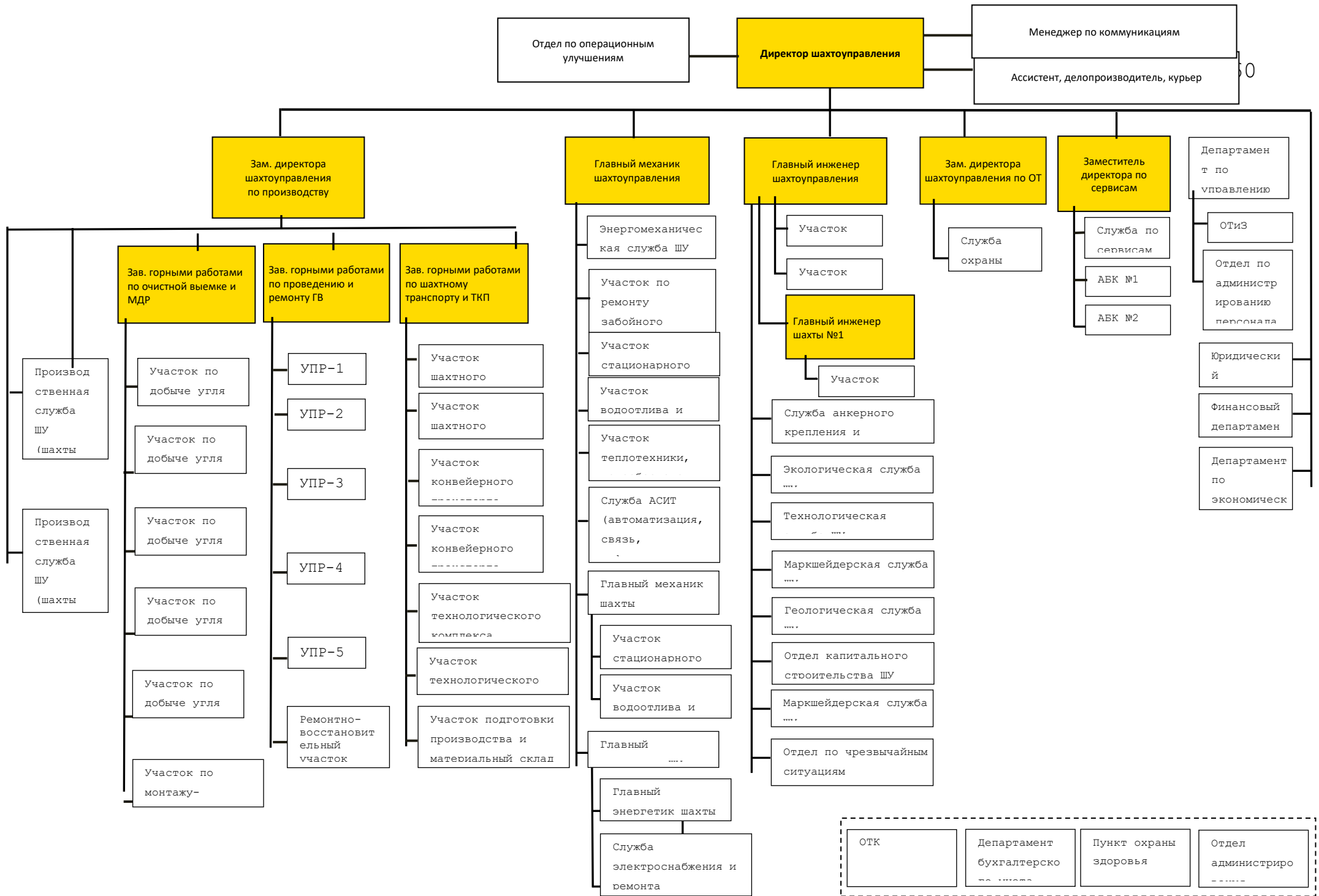

Рис. 2.1.2. Організаційна структура апарату управління ШУ «Дніпровське»*

*розроблено автором

Директору безпосередньо підпорядковуються його заступники за функціями (виробництво, послуги, охорона праці). Загальний керівник здійснює лінійну дію на всіх учасників структури, а начальники функціональних відділів надають функціональне сприяння виконавцям робіт[20, с.458].

2.2 Дослідження фінансово-економічної діяльності ШУ «Дніпровське»

Проаналізуємо фінансовий стан підприємства за 2017 – 2018 роки. Інформаційними джерелами для оцінки фінансового стану підприємства є дані балансу за 2016, 2017, 2018 роки та звіти про фінансові результати, звіти про власний капітал, звіти про рух грошових коштів, а також примітки до річної звітності за 2016 - 2018 роки. Під фінансовим станом підприємства розуміють ступінь забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності, а також своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

У ньому знаходять відображення у вартісній формі загальні результати роботи підприємства з управління фінансовими ресурсами.

Аналіз фінансового стану підприємства здійснюється за наступними напрямками:

- аналіз ліквідності та платоспроможності
- аналіз фінансової стійкості
- аналіз майнового стану

Ліквідність – це спроможність підприємства перетворювати свої активи в гроші для покриття всіх необхідних платежів по мірі настання їхнього терміну. Підприємство, оборотний капітал якого складається переважно з коштів і короткострокової дебіторської заборгованості, як правило, вважається більш ліквідним, порівняно з підприємством, оборотний капітал якого складається

переважно з запасів[43, с.278]. .

Головним критерієм для визначення фінансового стану є платоспроможність підприємства. Це здатність підприємства впевнено сплачувати всі свої боргові зобов'язання згідно з встановленими строками або відповідно до договірних умов. Її можна визначати за минулий період, на якусь певну дату або як майбутню можливість розрахуватися у необхідні терміни за існуючими короткостроковими зобов'язаннями. Одним із показників ліквідності підприємства є коефіцієнт покриття, або, як його ще називають, коефіцієнт поточної ліквідності, який можна розрахувати за наступною формулою:

$$\text{Кпокp.} = \text{поточні активи} / \text{поточні запаси} \quad (2.2.1) \quad [34, \text{с.142}].$$

Виходячи з даних про результати фінансової діяльності ШУ «Дніпровське» за 2016-2018 роки, маємо наступні значення:

$$\text{Кпокp}_{2016} = 5001,3/3040,2 = 1,65$$

$$\text{Кпокp}_{2017} = 4410,9/2436,4 = 1,81$$

$$\text{Кпокp}_{2018} = 1627,8/2279,2 = 0,71$$

Коефіцієнт поточної ліквідності характеризує достатність обігових коштів для погашення боргів протягом року. Коефіцієнт поточної ліквідності зменшився порівняно з 2016 р. на 0,93 і порівняно з 2017 р. – на 1,10. Це говорить про стале погіршення стану ліквідності ШУ «Дніпровське». Показник 2018 року < 1 , це означає, що підприємство має неліквідний баланс.

Наступним показником, що характеризує ліквідність підприємства, є коефіцієнт абсолютної ліквідності. Його можна розрахувати за формулою:

$$\text{Ка.л.} = \text{кошти} / \text{поточні пасиви} \quad (2.2.2) \quad [34, \text{с.142}]$$

Виходячи з даних про результати фінансової діяльності підприємства за

2016-2018 роки, маємо наступні значення коефіцієнтів:

$$\text{Ка.л.}_{2016} = (10,4+0,2)/3040,2 = 0,003$$

$$\text{Ка.л.}_{2017} = (26,6+0,1)/2436,4 = 0,01$$

$$\text{Ка.л.}_{2018} = 337,5/2279,2 = 0,15$$

Коефіцієнт абсолютної ліквідності характеризує готовність підприємства негайно ліквідувати короткострокову заборгованість. Якщо порівняти коефіцієнти абсолютної ліквідності ШУ «Дніпровське» за 2016-2018 роки, можна побачити, що на протязі цих років коефіцієнт хоча і збільшився на 0,147, але все ще є нижчим за норму (має бути від 0,2 до 0,35).

Далі розрахуємо коефіцієнт швидкої ліквідності за формулою:

$$\text{Кш.л.} = \text{поточні активи-запаси} / \text{поточні пасиви} \quad (2.2.3) \quad [34, \text{с.143}]$$

Виходячи з даних про результати фінансової діяльності ШУ «Дніпровське» за 2016-2018 роки, отримаємо наступні значення:

$$\text{Кш.л.}_{2016} = (5001,3-(601+3768,9))/3040,2 = 0,21$$

$$\text{Кш.л.}_{2017} = (4410,9-(805,3+3146,1))/2436,4 = 0,19$$

$$\text{Кш.л.}_{2018} = (1627-(361,4+490,9))/2279,2 = 0,34$$

Коефіцієнт швидкої ліквідності демонструє, скільки одиниць найбільш ліквідних активів припадає на одиницю термінових. Якщо порівняти ці показники за 2016-2018 роки, можна побачити, що порівняно з 2016 роком коефіцієнт збільшився на 0,13, а порівняно з 2017 – на 0,15. Це говорить про позитивні зміни, але коефіцієнт все ще не відповідає нормам (має бути від 0,7 до 0,8).

Такий показник, як частка обігових коштів в активах, характеризує обіговість коштів підприємства і розраховується за наступною формулою:

$$\text{Чо.к.} = \text{обігові кошти/активи}, \quad (2.2.4) \quad [34, \text{с.143}]$$

Проведемо розрахунки та виходячи з даних про результати фінансової діяльності підприємства за 2016-2018 роки, отримаємо наступні результати:

$$\text{Чо.к.}_{2016} = 5001,3/7296,5 = 0,69$$

$$\text{Чо.к.}_{2017} = 4410,9/9861,3 = 0,48$$

$$\text{Чо.к.}_{2018} = 1627,9/7332,7 = 0,22$$

За даними розрахунків можемо зробити висновок, що частка обігових коштів в активах зменшилася у порівнянні з 2016 р. – на 0,46, а порівняно з 2018 – на 0,23. Це говорить про зниження обіговості коштів.

Далі розрахуємо коефіцієнт платоспроможності за формулою:

$$\text{Кплат.} = \text{власний капітал/сума активів,} \quad (2.2.5) \quad [34, \text{с.144}]$$

Виходячи з даних про результати фінансової діяльності підприємства за 2016-2018 роки, маємо наступні значення коефіцієнтів:

$$\text{Кплат}_{2016} = -3701,4/7296,5 = -0,51$$

$$\text{Кплат}_{2017} = 911,6/9861,3 = 0,09$$

$$\text{Кплат}_{2018} = 2670,5/7332,7 = 0,36$$

Коефіцієнт платоспроможності збільшився порівняно з 2016 р. на 0,87, а у порівнянні з 2017 р. – на 0,27. Ці дані говорять про значне покращення платоспроможності підприємства, тобто підвищення здатності підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Показники ліквідності важливі не тільки для керівників і фінансових працівників підприємства, але становлять інтерес для різних користувачів інформації: коефіцієнт абсолютної ліквідності – для постачальників сировини і матеріалів, коефіцієнт швидкої ліквідності – для банків. За результатами наведених вище розрахунків побудуємо таблицю, на якій візуально порівняємо значення коефіцієнтів за 2016 – 2018 роки (Табл. 2.2.1).

За даними таблиці 2.1 ми можемо бачити, що на тлі погіршення показників обіговості та покриття, спостерігається відносна стабільність показників абсолютної та швидкої ліквідності. Також спостерігається

підвищення показників ліквідності підприємства та його платоспроможності.

Таблиця 2.2.1

Показники ліквідності та платоспроможності ШУ «Дніпровське» за 2016-2018р.*

Показник	Роки			Абсолютне відхилення	
	2016	2017	2018	від показників 2016 року	від показників 2017 року
к покриття	1,65	1,81	0,71	-0,94	-1,10
к абсолютної ліквідності	0,003	0,01	0,15	+0,147	+0,14
к швидкої ліквідності	0,21	0,19	0,34	+0,13	+0,15
частка обігових коштів в активах	0,69	0,45	0,22	-0,46	-0,23
к платоспроможності	-0,51	0,09	0,36	+0,87	+0,27

*розроблено автором

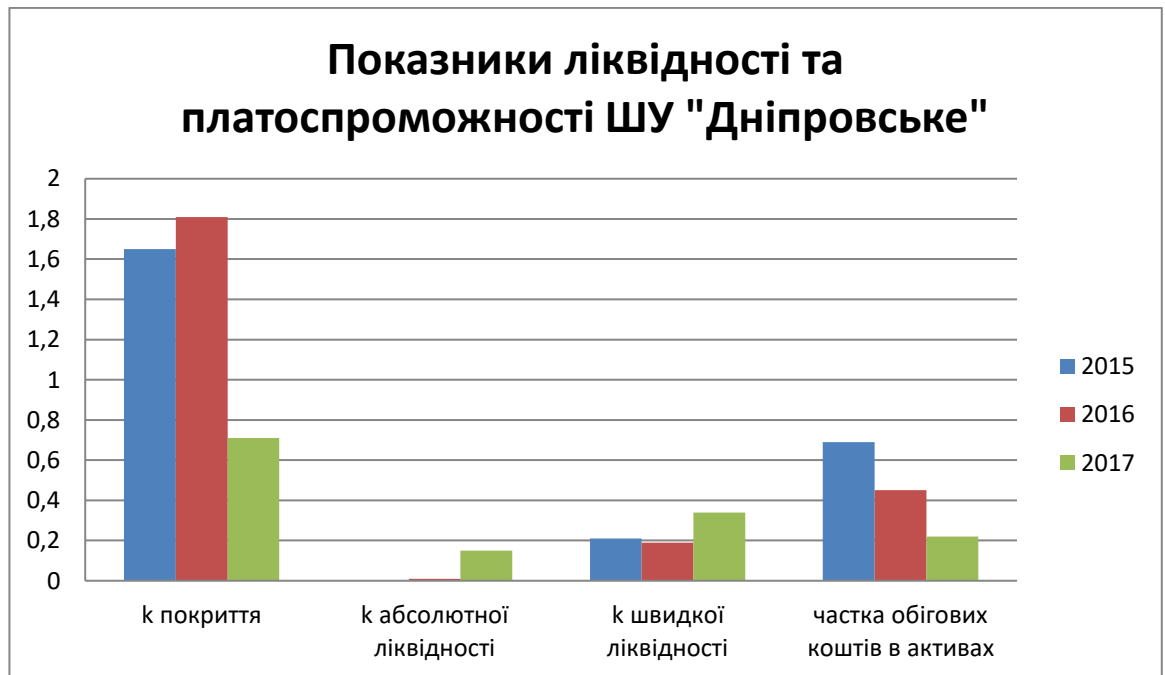

Рис. 2.2.1 Показники ліквідності та платоспроможності ШУ «Дніпровське»*

*складено автором на основі даних таблиці 2.2.1

Згідно отриманим даним, коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2016 році дорівнював 0,003, а в 2018 році зріс до 0,15. Його значення свідчить про те, що 15% короткострокової заборгованості підприємство може погасити негайно. Коефіцієнт миттєвої ліквідності теж має низьке значення, яке в декілька разів нижче оптимального. В 2018 році цей показник трохи збільшився і становив 0,34. Це зумовлено збільшенням дебіторської заборгованості. А оскільки даний коефіцієнт має вирішальне значення для банків, так як характеризує ступінь надійності підприємства при поверненні кредитів, тенденція до збільшення свідчить на користь підприємству.

Отже, як бачимо, показники абсолютної і миттєвої ліквідності набагато нижчі нормативних значень. Це викликано перевищенням темпів росту поточної заборгованості темпів росту ліквідних коштів підприємства. За даними наших розрахунків підприємство має неліквідний баланс. На жаль, високі показники загальної ліквідності свідчать не про стабільний фінансовий стан підприємства і про ефективність його діяльності, а про наявність у підприємства понаднормативних виробничих запасів, що не є позитивною рисою при аналізі фінансового стану підприємства.

Таким чином, не можна стверджувати про ліквідність і платоспроможність ШУ «Дніпровське». Через брак ліквідних коштів підприємство не здатне покрити короткострокових зобов'язань. Причинами нестачі ліквідних оборотних засобів є збитковість діяльності підприємства, що веде до нестачі власних джерел для самофінансування, а також відволікання коштів у дебіторську заборгованість. Показники фінансової стійкості підприємства не відповідають нормативному значенню.

Запорукою діяльності підприємства й основою його розвитку в конкурентному середовищі є стабільність (стійкість). На неї впливають різні чинники – як внутрішні, так і зовнішні:

- виробництво дешевої продукції та надання послуг, які мають попит;

- високий рівень матеріально-технічного забезпечення виробництва і застосування передових технологій;
- налагодженість економічних зв'язків із партнерами;
- ритмічність кругообігу засобів;
- ефективність господарських і фінансових операцій;
- незначний ступінь ризику в процесі здійснення виробничої і фінансової діяльності тощо[16, с.158].

Аналіз фінансової стійкості здійснюється за наступними показниками:

- Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії);
- Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами;
- Маневреність робочого капіталу;
- Маневреність власних обігових коштів;
- Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів;
- Коефіцієнт покриття запасів[63, с. 235].

Щоб проаналізувати фінансову стійкість ШУ «Дніпровське» розрахуємо коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) за формулою:

$$\text{Кавт.} = \text{Власний капітал/пасиви}, \quad (2.2.6) \quad [34, \text{с.187}]$$

Виходячи з даних про результати фінансової діяльності ШУ «Дніпровське» за 2016-2018 роки, отримаємо наступні значення:

$$\text{Кавт}_{2016} = (-3701,4)/7296,5 = -0,51$$

$$\text{Кавт}_{2017} = (911,6)/9861,3 = 0,09$$

$$\text{Кавт}_{2018} = (2670,5)/7332,7 = 0,36$$

Коефіцієнт автономії характеризує можливість підприємства виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів, тобто його незалежність від позикових джерел.

Щодо коефіцієнта автономії, то у порівнянні з 2016 р. він збільшився на 0,87, а порівняно з 2018 р. – на 0,27, що говорить про деяке підвищення

фінансової незалежності підприємства.

Далі розрахуємо коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами за наступною формулою:

$$\text{Кзвк} = \text{власні обігові кошти} / \text{оборотні активи}, \quad (2.2.7) \quad [34, \text{с.187}]$$

Виходячи з даних про результати фінансової діяльності підприємства за 2016-2018 роки, маємо такі показники:

$$\text{Кзвк}_{2016} = (-3701,4+7957,7-2282,1)/(5001,3+13,1) = 0,39$$

$$\text{Кзвк}_{2017} = (911,6+6513,3-5436,7)/(4410,9+13,7) = 0,45$$

$$\text{Кзвк}_{2018} = (2670,5+2383-5691,8)/(1627,8+13,1) = -0,39$$

Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами – це абсолютна можливість перетворення активів у ліквідні кошти. У порівнянні з 2016 роком цей показник зменшився на 0,78, а у порівнянні з 2017 роком – на 0,84. Це говорить про загальну неліквідність майна підприємства.

Маневреність робочого капіталу теж є важливим показником у системі аналізу фінансової стійкості підприємства. Розрахуємо його за формулою:

$$\text{Мрк} = \text{запаси} / \text{робочий капітал}, \quad (2.2.8) \quad [34, \text{с.187}]$$

Виходячи з даних про результати фінансової діяльності ШУ «Дніпровське» за 2016-2018 роки, отримаємо наступні значення:

$$\text{Мрк}_{2016} = (601+3768,9)/(5001,3+13,1-3040,2) = 2,214$$

$$\text{Мрк}_{2017} = (805,3+3146,1)/(4410,9+13,7-2436,4) = 1,987$$

$$\text{Мрк}_{2018} = (361,4+490,9)/(1627,8+13,1-2279,2) = -1,335$$

Цей коефіцієнт означає частку запасів, тобто матеріальних, виробничих активів у власних обігових коштах.

Збільшення запасів призводить до уповільнення оборотності обігових коштів, в умовах інфляції – до залучення дорогих кредитів, що зменшує платоспроможність підприємства.

В даному випадку, зменшення коефіцієнту, порівняно з 2016 роком на 3,55, а порівняно з 2017 роком на 3,32, свідчить про позитивні зміни в сфері

оборотності обігових коштів підприємства.

Далі розрахуємо показники маневреності власних обігових коштів за такою формулою:

$$M_{\text{вок}} = \text{кошти} / \text{власні обігові кошти}, \quad (2.2.9) \quad [34, \text{с.188}]$$

Виходячи з даних про результати фінансової діяльності підприємства за 2016-2018 роки, отримаємо такі показники:

$$M_{\text{вок}2016} = (10,4+0,2)/(-3701,4+7957,7-2282,1) = 0,005$$

$$M_{\text{вок}2017} = (26,6+0,1)/(911,6+6513,3-5436,7) = 0,013$$

$$M_{\text{вок}2018} = (337,5)/(2670,5+2383-5691,8) = -0,529$$

Маневреність власних обігових коштів означає частку абсолютно ліквідних активів у власних обігових коштах. За даними розрахунків спостерігається зменшення цього показника порівняно зі значенням 2016 року на 0,53, а у порівнянні з 2017 роком – на 0,54, що свідчить про негативну тенденцію стану маневреності обігових коштів.

Для подальшого аналізу фінансової стійкості підприємства розрахуємо коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів за наступною формулою:

$$K_{\text{зап}} = \text{власні обігові кошти} / \text{запаси}, \quad (2.2.10) \quad [34, \text{с.188}]$$

Виходячи з даних про результати фінансової діяльності ШУ «Дніпровське» за 2016-2018 роки, отримаємо наступні значення:

$$K_{\text{зап}2016} = (-3701,4+7957,7-2282,1)/(601+3768,9) = 0,45$$

$$K_{\text{зап}2017} = (911,6+6513,3-5436,7)/(805,3+3146,1) = 0,50$$

$$K_{\text{зап}2018} = (2670,5+2383-5691,8)/(361,4+490,9) = -0,75$$

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів демонструє, наскільки запаси, що мають найменшу ліквідність у складі оборотних активів, забезпечені довгостроковими стабільними джерелами фінансування.

За даними наших розрахунків цей коефіцієнт порівняно з 2016 роком зменшився на 1,20, і порівняно з 2018 роком – на 1,25, що говорить про погану забезпеченість підприємства обіговими коштами.

Далі ми можемо розрахувати коефіцієнт покриття запасів за наступною формулою:

$$Кпз = \text{„Нормальні” джерела покриття запасів} / \text{запаси}, (2.2.11) [34, с.189]$$

Виходячи з даних про результати фінансової діяльності ШУ «Дніпровське» за 2016-2018 роки, отримаємо наступні цифри:

$$Кпз_{2016} = (-3701,4+7957,7-2282,1+33,6+2131,2+2,6)/(601+3768,9) = 0,95$$

$$Кпз_{2017} = (911,6+6513,3-5436,7+1562,7+0,6)/ (805,3+3146,1) = 0,90$$

$$Кпз_{2018} = (2670,5+2383,0-5691,8+1369,3+91,9)/ (361,4+490,9) = 0,97$$

Коефіцієнт покриття запасів порівняно з 2016 роком збільшився на 0,02, а порівняно з 2017 роком – на 0,07, що означає позитивну тенденцію.

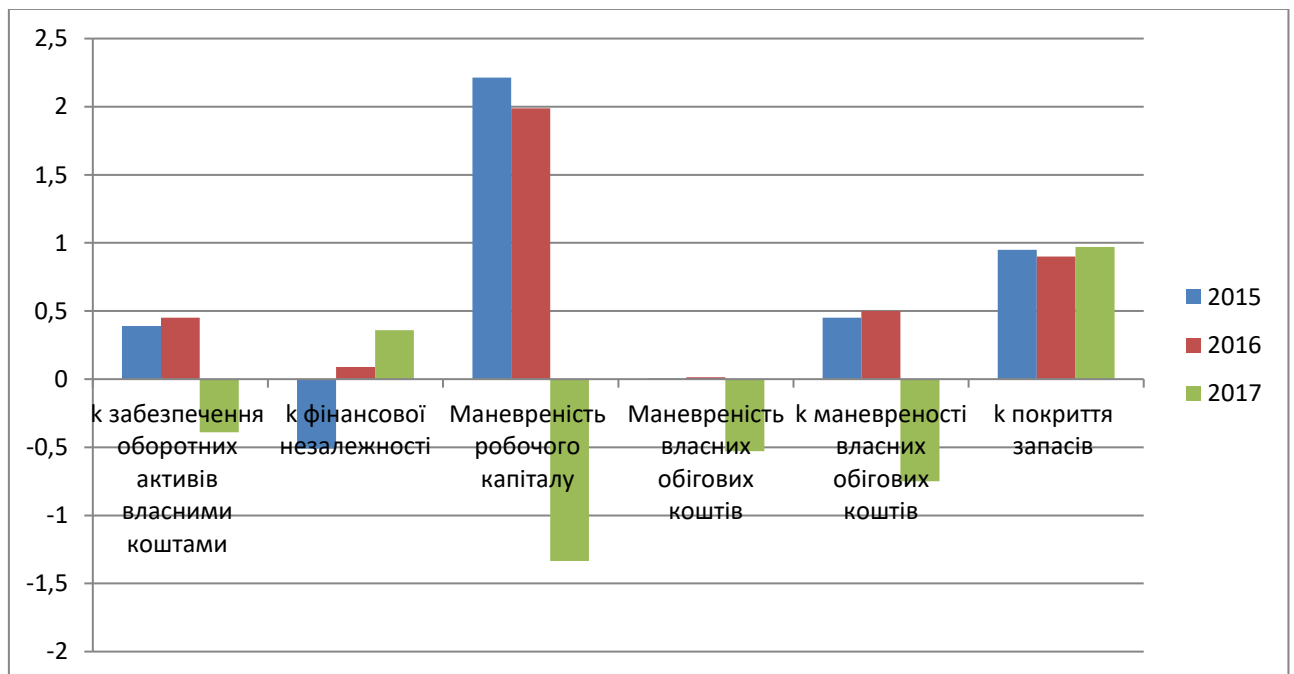

Рис. 2.3 Показники фінансової стійкості ШУ «Дніпровське»*

*розроблено автором

Таким чином, ШУ «Дніпровське» має нестійке фінансове становище. З

одного боку, підприємство має недостатньо високу частку власних коштів в загальній сумі джерел їх формування і досить низький рівень незалежності від зовнішнього фінансування, і з другого боку, цих коштів не вистачає для того, щоб забезпечити ними виробничі запаси і затрати підприємства.

2.3 Аналіз відтворювальних процесів на підприємстві

Пропонуємо застосування комплексного підходу до аналізу ефективності відтворювальних процесів підприємства через аналіз використання кожного фактору виробництва та економічних відносин у контексті підвищення ефективності управління відтворювальними процесами підприємства, який ґрунтується на певній системі показників.

Успішне функціонування підприємства передбачає здійснення відтворювальних процесів, тому забезпечення їх ефективності зумовлює можливості його розвитку. Важливим є аналіз руху основних засобів на підприємстві. Моральний і фізичний знос основних засобів та доведення їх технічного стану відповідно до останніх досягнень науки і техніки протікають в процесі їх неперервного оновлення – руху основних засобів.

Оновлення основних засобів здійснюється у формі їх заміни більш досконалими і ефективними, реконструкції і модернізації окремих груп і видів. Рух основних засобів – це, по суті, з одного боку, введення нових, сучасних технічних засобів у будь-якій із перерахованих форм, а, з іншого боку, виведення застарілих засобів праці в результаті їх фізичного і морального зносу.

Відповідно для оцінки руху основних засобів, як було сказано у попередньому розділі, застосовуються коефіцієнти оновлення, вибуття, приросту, які характеризують інтенсивність введення і вибуття окремих видів і груп основних засобів та їх сукупність.

За даними, наведеними в таблиці 2.3.1, детальніше проаналізуємо наявність та рух основних засобів на досліджуваному підприємстві.

Таблиця 2.3.1

Наявність та рух основних засобів підприємства у 2016р* .

Групи основних засобів	На початок року		Введено в дію		Вибуло за рік		Наявність на кінець року		Зміни за рік	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Будинки, споруди та передавальні пристрої	8635	25,85	–	–	–	–	9921	25,86	1286	25,95
Машини та обладнання	22213	66,49	22	20,95	2	2,90	25545	66,59	3332	67,23
Транспортні засоби	346	1,04	-	-	-	-	398	1,04	52	1,05
Інструменти прилади, інвентар, меблі	1294	3,87	60	57,17	11	15,94	1543	4,02	249	5,02
Інші основні засоби	484	1,45	-	-	16	23,19	538	1,40	54	1,09
Малоцінні необоротні матеріальні активи	435	1,30	23	21,91	40	57,97	418	1,09	-17	-0,34
Разом	33407	100	105	100	69	100	38363	100	4956	100

*розроблено автором

Таким чином, на протязі 2016 року на ШУ «Дніпровське» відбулося оновлення основних засобів. В дію були введені нові машини та обладнання, інструменти прилади, інвентар, меблі та малоцінні необоротні матеріальні активи. Загальні зміни за 2016 рік характеризуються збільшенням вартості основних засобів на 4956 тис.грн. До кінця 2016 року найбільшим був відсоток

активної частини основних засобів (групи «машини та обладнання», «транспортні засоби»), який склав 66,59% загальної вартості.

Проведемо аналіз наявності та руху основних засобів ШУ «Дніпровське» за 2017 рік (табл. 2.3.2).

Таблиця 2.3.2

Наявність та рух основних засобів підприємства у 2017 р*.

Групи основних засобів	На початок року		Введено в дію		Вибуло за рік		Наявність на кінець року		Зміни за рік	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.		тис. грн.	%	тис. грн.	%
Будинки, споруди та передавальні пристрої	9921	25,86	1039	90,74	-	-	10960	27,77	1039	93,43
Машини та обладнання	25545	66,59	98	8,56	7	21,21	25636	64,94	91	8,18
Транспортні засоби	439	1,14	-	-	-	-	439	1,11	0	0
Інструменти прилади інвентар, меблі	1502	3,92	8	0,70	-	-	1510	3,83	8	0,72
Інші основні засоби	538	1,40	-	-	-	-	538	1,36	0	0
Малоцінні необоротні матеріальні активи	418	1,09	-	-	26	78,79	392	0,99	-26	-2,35
Разом	38363	100	1145	100	33	100	39475	100	1112	100

*розроблено автором

Протягом 2017 року на підприємстві також відновлювались основні засоби. Зокрема, їх оновлення відбулося за рахунок введення в дію машин та обладнання загальною сумою 98 тис. грн, що склало 64,94% в складі основних засобів, а також засобів за групою «будинки, споруди, передавальні пристрої» (1039 тис. грн). Введення основних засобів за групами машин і транспорту характеризує позитивну динаміку їх руху на підприємстві, так як ці групи відносяться до активної частини, основних засобів, безпосередньо приймаючи участь у виробництві продукції.

Проведемо аналіз наявності та руху основних засобів ШУ «Дніпровське» за 2018 рік (табл. 2.3.3).

Таблиця 2.3.3

Наявність та рух основних засобів на підприємстві за 2018 рік* .

Групи основних засобів	На початок року		Введено в дію		Вибуло за рік		Наявність на кінець року		Зміни за рік	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.		тис. грн.	%	тис. грн.	%
Будинки, споруди та передавальні пристрої	10960	27,77	587	75,45	433	76,23	11114	27,99	154	73,33
Машини та обладнання	25636	64,94	83	10,66	96	21,21	25632	64,57	-13	-6,19
Транспортні засоби	439	1,11	32	4,11	18	3,16	453	1,14	14	6,67
Інструменти прилади інвентар, меблі	1510	3,83	76	9,76	-	-	1586	3,99	76	36,19
Інші основні засоби	538	1,36	-	-	21	3,69	517	1,30	-21	-10

Продовження таблиці 2.3.3

Малоцінні необоротні матеріальні активи	392	0,99	-	-	-	-	392	0,98	-	-
Разом	39475	100	778	100	568	100	39694	100	210	100

*розроблено автором

Протягом 2018 року на підприємстві також відновлювались основні засоби. Зокрема, їх оновлення відбулося за рахунок введення в дію будинків та споруд загальною сумою 587 тис. грн, що склало 75,45% в складі введених в дію основних засобів, а також засобів за групою «машини та обладнання» (83 тис. грн), велика частина (96 тис. грн.) обладнання вийшли, бо їх було поновлено новими професійними засобами, тож це має позитивну тенденцію.

Додаткові вихідні дані для розрахунку показників відтворення наведені в таблиці 2.3.4.

Таблиця 2.3.4

Вихідна інформація для розрахунку показників відтворення, тис. грн*

Показники	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1. Середньорічна первісна вартість основних засобів	35885	38919	39584
2. Середньорічна залишкова вартість основних засобів	20872	19252,5	19588,7
3. Знос в середньому за рік	15013	19666,5	22477
4. Вартість повністю амортизованих основних засобів	322	297	273
5. Дооцінка основних засобів	4920	0	0
6. Чистий прибуток	-3131	-70307,7	-29631
7. Введення основних засобів	105	1145	778
8. Виведення основних засобів	69	33	568

Продовження таблиці 2.3.4

9. Інвестиції	105	1145	778
10. Первісна вартість основних засобів на кінець року	38363	39475	39694
11. Первісна вартість основних засобів на початок року	33407	38363	39475

*розроблено автором

Нижче наведено розрахунок цих показників за 2016 рік.

Коефіцієнт переоцінки основних засобів:

$$K_n = \frac{4920 - 0}{33407} = 0,147$$

Коефіцієнт повністю з амортизованих основних засобів ($K_{зам}$):

$$K_{зам} = \frac{322}{33407} = 0,0096$$

Коефіцієнт амортизації (K_a) отримує наступного вигляду:

$$K_a = \frac{15013}{35885} = 0,418$$

Коефіцієнт інвестування основних засобів ($K_{інв}$):

$$K_{інв} = \frac{105}{20872} = 0,005$$

Коефіцієнт залишкової вартості ($K_{зал}$):

$$K_{зал} = \frac{20872}{35885} = 0,582$$

Коефіцієнт оновлення ($K_{он}$) основних засобів:

$$K_{он} = \frac{105}{38363} = 0,003$$

Коефіцієнт вибуття ($K_{виб}$) основних засобів:

$$K_{\text{виб}} = \frac{69}{38363} = 0,002$$

Коефіцієнт приросту основних засобів ($K_{\text{прир}}$):

$$K_{\text{прир}} = \frac{105 - 69}{38363} = 0,001$$

Аналогічні розрахунки виконано за 2017 та 2018 роки. Зведені результати за аналізований період представлено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Коефіцієнти відтворення основних засобів на підприємстві*

Коефіцієнти	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1. Коефіцієнт переоцінки основних засобів	0,147	0	0
2. Коефіцієнт повністю з амортизованих основних засобів	0,0096	0,0077	0,0069
3. Коефіцієнт інвестування основних засобів	0,005	0,060	0,039
4. Коефіцієнта амортизації	0,418	0,505	0,567
5. Коефіцієнт залишкової вартості	0,582	0,495	0,4948
6. Коефіцієнт оновлення	0,003	0,029	0,019
7. Коефіцієнт вибуття	0,002	0,0008	0,014
8. Коефіцієнт приросту	0,001	0,028	0,005

*розроблено автором

Результати розрахунку показників дозволяють зробити наступні висновки:

- коефіцієнт переоцінки у 2016 році становив 0,147, а отже можна говорити про зменшення на величину первісної вартості основних засобів внаслідок їх коригування на реальну ринкову вартість;

- динаміка коефіцієнту амортизованих основних засобів говорить про зменшення питомої ваги таких засобів а отже є позитивною ;

- коефіцієнт інвестування мав тенденцію до зростання, а це означає, що реально основні засоби оновились за рахунок інвестицій, які в 2017 році зросли порівняно з 2016 роком у 10 разів, але знизилась у 2018;

- технічний стан основних засобів, визначений коефіцієнтами амортизації та залишкової вартості, погіршується;

- значного збільшення досяг коефіцієнт приросту основних засобів, що відбулося за рахунок перевищення обсягів введення основних засобів над їх вибуттям.

2.4 Аналіз ефективності використання основних виробничих запасів

Для обліку, аналізу, планування й оцінки рівня використання основні виробничі фонди виражаються в натуральних і вартісних показниках.

Основними показниками, за допомогою яких здійснюється аналіз ефективності використання основних виробничих запасів є наступні:

- фондоддача;
- фондоемність;
- рентабельність основних виробничих запасів.

Фондоддача є основним показником ефективності використання основних засобів. Фондоддача розраховується по формулі:

$$\text{ФО} = \text{ТП} / \text{ОВФ}, \quad (2.4.1) \text{ [34, с.243]}$$

де ФО - фондоддача в аналізованому періоді, грн/грн;

ТП - випуск товарної продукції за аналізований період.

Ефективному використанню фондів відповідає збільшення фондоддачі. Величина фондоддачі може розрізнятися залежно від галузі, у якій працює

підприємство, і технології, що воно використовує. Показником, зворотним фондоддачі, є фондоємкість:

$$\Phi\epsilon = \text{ОВФ} / \text{ТП}, \quad (2.4.2) \text{ [34, с.243]}$$

де $\Phi\epsilon$ - фондоємкість продукції підприємства, грн/грн.

Рентабельність основних виробничих фондів відображає прибутковість їхнього використання й розраховується по формулі:

$$R_{\text{овф}} = \text{П} / \text{ОВФ}, \quad (2.4.3) \text{ [34, с.243]}$$

де $R_{\text{овф}}$ - рентабельність основних виробничих запасів, грн/грн;

П - прибуток підприємства.

Іншим показником, що характеризує ефективність використання фондів з погляду її прибутковості, є рентабельність виробництва:

$$R_{\text{пр}} = \text{П} / (\text{ОВФ} + \text{НІС}), \quad (2.4.4) \text{ [34, с.244]}$$

де $R_{\text{пр}}$ - рентабельність виробництва;

НІС - середня величина нормованих оборотних коштів.

Виторг, створюваний нерухомим майном, можна визначити як альтернативний дохід, що може бути отриманий, якщо нерухомість використовувати по-іншому, наприклад, як дохід від здачі цієї нерухомості в оренду. Виторг, створюваний парком устаткування, можна визначити методом залишку, тобто вирахуванням із загальної суми виторгу альтернативного доходу від нерухомості. Фондоддача від парку встаткування визначається по формулі:

$$\Phi\text{ОП} = (\text{В}_{\text{общ}} - \text{В}_{\text{нд}}) / S_{\text{по}}, \quad (2.4.5) \text{ [34, с.188]}$$

де $V_{\text{общ}}$ – загальна сума виторгу;

$V_{\text{нд}}$ – альтернативний дохід від нерухомості;

$S_{\text{по}}$ – повна вартість парку встаткування.

Використання основних засобів на підприємстві визнається ефективним, якщо відносний приріст обсягу випуску продукції або прибутку перевищує відносний приріст вартості основних засобів за аналізований період. Таким чином, тими зростання обсягу випуску продукції вище темпа зростання вартості основних засобів, що вказує на їх ефективне використання [78, с.67]. Тож, розрахуємо показники ефективності використання основних засобів підприємства (табл. 2.4.1).

Таблиця 2.4.1

Показники ефективності використання основних засобів підприємства 2017-2018рр*.

Показник	2017р.	2018р.	Відхилення	Темп росту, %
Обсяг випуску продукції, тис. грн.	82 755	139 564	56 809	168,65
Середньорічна залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	30 405	30 452	47	100,15
Середньооблікова чисельність працівників, чол.	912	916	4	100,44
Фондовіддача, грн.	2,7218	4,5831	1,8613	168,39
Фондоємність, грн.	0,3674	0,2182	-0,1492	59,39
Фондоозброєність, тис. грн.	33,3388	33,2445	-0,0943	99,72
Продуктивність праці, тис. грн.	90,7401	152,3624	61,6223	167,91

*розроблено автором

За даними підприємства видно, що фондівіддача основних засобів зростає з 2,72 руб. до 4,58 грн. на 1,86 грн. Зростання фондівіддачі в заявленому

періоді з'явився наслідком перевищення темпу зростання продуктивності праці робітників над темпом зростання їх фондоозброєності.

Аналіз узагальнюючих показників ефективності використання основних засобів повинен включати визначення показника їх рентабельності, що розраховується як відношення прибутку до середньорічної вартості основних засобів. Даний показник характеризує прибуток, одержуваний з кожної гривні коштів, вкладених в основні засоби.

За даними підприємства аналіз фондорентабельності наведено в табл. 2.4.2.

Таблиця 2.4.2

Аналіз показників фондорентабельність 2017-2018рр*.

Показник	2017р	2018р	Відхилення, тис.грн.	Темп Росту, %
Середньорічна залишкова вартість основних засобів, тис. грн.	30 405	30 452	47	100,15
Прибуток від продажів, тис. грн.	4 085	8 922	4 837	218,41
Фондорентабельність, %	13,44	29,30	15,86	218,01

*розроблено автором

Таким чином, видно, що за рахунок підвищення прибутковості роботи за аналізований період фондорентабельність зросла на 15,91%, за рахунок зростання середньорічної залишкової вартості основних засобів знизилася на 0,05%. Сукупний вплив чинників призвело до зростання фондорентабельності на 15,86%.

Зростання рентабельності основних засобів став наслідком підвищення ефективності підприємницької діяльності і зниження вартості основних засобів.

Підводячи підсумок, відзначимо, що зростання виробничого потенціалу підприємства викликає необхідність подальшого підвищення ефективності використання основних засобів для досягнення високих результатів.

В сучасних умовах вирішальне значення для підприємств має інтенсифікація використання найбільш активної частини основних засобів - виробничого обладнання. Для оцінки використання обладнання за кількісним складом розраховують показники готівкового, встановленого і фактично працюючого устаткування. Найбільш загальною категорією виробничого обладнання підприємств є наявне обладнання - все оснащення, яке значиться на балансі, незалежно від його стану і місця знаходження. Встановлене обладнання підрозділяється на чотири групи: фактично працює, знаходиться на плановому ремонті і модернізації, резервне, а також знаходиться на аварійному ремонті. Невстановлений обладнання включає три групи: підлягає установці, зайве, яке підлягає списанню. Фактично працююче вважається обладнання, яке використовується у виробництві незалежно від тривалості його експлуатації[82, с.58].

Висновки до розділу 2

1. Шахта «Дніпровська» та шахта ім. Сташкова знаходяться поруч та становлять виробничий структурний підрозділ «шахтоуправління Дніпровське», яке належить до публічного акціонерного товариства «ДТЕК Павлоградвугілля». Шахта «Дніпровська» і шахта ім. Сташкова створено з метою забезпечення народногосподарського комплексу і населення України вугільною продукцією, роботами, послугами і реалізації соціальних і економічних інтересів трудового колективу суспільства, на основі одержуваного прибутку.

Основними напрямками діяльності є: видобуток і реалізація вугільної продукції, розвиток виробничого комплексу, підвищення продуктивності праці й ефективності видобутку вугілля, максимальне використання внутрішніх резервів, своєчасне освоєння виробничих потужностей, введення в дію нових

машин і механізмів, дотримання правил охорони праці при веденні гірських робіт, комерційна діяльність, авто послуги по перевезенню робітників і вантажів, цивільне харчування і торгове обслуговування працівників через магазин.

2. ШУ «Дніпровське» має нестійке фінансове становище. З одного боку, підприємство має недостатньо високу частку власних коштів в загальній сумі джерел їх формування і досить низький рівень незалежності від зовнішнього фінансування, і з другого боку, цих коштів не вистачає для того, щоб забезпечити ними виробничі запаси і затрати підприємства.

3. Узагальнюючи, можна констатувати, що стан відтворення основних засобів на досліджуваному підприємстві в 2017 покращився, але технічний стан основних засобів, визначений коефіцієнтами амортизації та залишкової вартості, погіршується.

4. Для обліку, аналізу, планування й оцінки рівня ефективності використання основні виробничі фонди виражаються в натуральних і вартісних показниках.

Основними показниками, за допомогою яких здійснюється аналіз ефективності використання ОВФ є наступні: фондоддача; фондоємкість; рентабельність ОВФ; співвідношення темпів росту продуктивності праці й фондоозброєності працівників.

За даними підприємства видно, що фондоддача основних засобів зросла. Зростання фондоддачі в заявленому періоді з'явився наслідком перевищення темпу зростання продуктивності праці робітників над темпом зростання їх фондоозброєності.

За рахунок підвищення прибутковості роботи за аналізований період фондорентабельність зросла, а за рахунок зростання середньорічної залишкової вартості основних засобів зменшилась. Сукупний вплив чинників призвело до зростання фондорентабельності на 15,86%. Зростання рентабельності основних засобів став наслідком підвищення ефективності підприємницької діяльності і зниження вартості основних засобів.

Підводячи підсумок, відзначимо, що зростання виробничого потенціалу підприємства викликає необхідність подальшого підвищення ефективності використання основних засобів для досягнення високих результатів.

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ВИРОБНИЧИХ ФОНДІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Сутність рекомендованих проектних рішень та визначення обсягу інвестицій

В сучасних умовах зростання конкуренції між підприємствами стає очевидним, що будь-якому підприємству необхідно прикладати всіх зусиль для підвищення ефективності використання власних основних засобів. Це є гарантом підвищення продуктивності праці, що неодмінно приведе до збільшення доходів, а отже і до підвищення рівня конкурентоздатності. Тому існує нагальна потреба збільшення максимальної ефективності діяльності підприємства і це повинно стати однією з ключових завдань для будь-якої організації.

Також необхідно зазначити, що ефективне використання основних фондів веде до економії, тобто мінімізації витрат, а це, в свою чергу, знову-таки впливає на підвищення рівня конкурентоздатності.

Ефективне функціонування основних виробничих засобів залежить від того, наскільки повно реалізуються екстенсивні та інтенсивні фактори поліпшення їх використання.

Всі резерви підвищення ефективності використання основних виробничих фондів і потужностей можна звести до двох груп резервів - інтенсивним і екстенсивним - відповідно з показниками. При цьому важливо пам'ятати, що в кожній галузі можливості реалізації резервів будуть різними і вимагають глибокого знання специфіки галузі.

Фактори і резерви підвищення ефективності виробництва визначають і конкретні шляхи їх реалізації. В умовах ринкової економіки при наявності

стабільного попиту на продукцію і сировинних ресурсів на її виробництво шляхи поліпшення використання основних фондів визначаються необхідністю реалізації резервів найбільш повного завантаження обладнання.

У цих умовах підвищення ефективності використання основних фондів здійснюються зростанням обсягу виробництва шляхом всебічного збільшення екстенсивності і екстенсивності на основі зведення до мінімуму простоїв, ліквідацією «вузьких місць» в пропускну здатності технологічно взаємопов'язаних груп устаткування, виключення сезонності, виключення цілоденних простоїв, збільшення змінності роботи і ін. [16, с.281].

Напрями підвищення ефективності використання основних фондів будуть різними в конкретних галузях.

Для підвищення ефективності використання основних виробничих фондів даного підприємства, на нашу думку, необхідно:

1) технічне вдосконалення засобів праці:

- технічне переозброєння на базі комплексної автоматизації та впровадження гнучких виробничих систем;

- заміна застарілої техніки, модернізація обладнання;

- ліквідація вузьких місць і диспропорцій у виробничих потужностях підприємства;

- механізація допоміжних та обслуговуючих виробництв;

- розвиток винахідництва та раціоналізаторства;

2) збільшення тривалості роботи машин та обладнання за рахунок:

- ліквідації незадіяного обладнання (здавання його в оренду, лізинг, реалізація тощо);

- скорочення строків ремонту обладнання;

- зниження простоїв: цілозмінних та всередині змін;

3) покращення організації та управління виробництвом, а саме:

- прискорення досягнення проектної продуктивності введених в експлуатацію основних фондів;

- впровадження наукової організації праці та виробництва;

- покращення забезпечення матеріально-технічними ресурсами;
- вдосконалення управління виробництвом на базі сучасної комп'ютерної техніки;
- розвиток матеріальної зацікавленості працівників, що сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Застосування на практиці розроблених заходів (економічний ефект) у цілому по підприємству дасть змогу збільшити обсяг випуску товарної продукції, підвищити показник фондівдачі, а також збільшити прибуток від реалізації й балансовий прибуток, а отже, і рентабельність виробничих фондів підприємства.

Визначальним є стан групи інвестиційно-іноваційних факторів, тобто темпи зростання інвестицій в основний капітал, частки амортизаційних відрахувань у джерелах фінансування інвестицій в основний капітал, частки амортизації в продукції, частки нематеріальних активів у структурі активів, частки витрат.

Зокрема, низька частка амортизаційних відрахувань на підприємствах спричиняє високий знос основних засобів, низьку частку амортизації ємності продукції, малий коефіцієнт вибуття основних засобів. Низька питома вага нематеріальних активів свідчить про відсутність передових технологій і недостатньо прогресивному виробничому апараті. Процеси оновлення основних засобів на підприємствах технічного сервісу затруднені тим, що амортизація не виконує своєї відтворювальної функції. В основі діючої системи амортизації лежить ідея поступової заміни самого об'єкта, що амортизується, його відтворення, а не створення у підприємств вільних грошових коштів для розвитку його виробничої бази. Ця функція амортизації перейшла з планової в ринкову економіку.

Поняття амортизації в економіці трактується як витрати на повне відновлення основних засобів, що суперечить міжнародній практиці. Тому основні положення амортизаційної політики не відповідають умовам планованої модернізації матеріально-технічної бази промисловості.

Накопичення амортизаційних відстає від зростання цін замінного обладнання, що робить нереальним оновлення активної частини основних засобів.

Основні напрямки підвищення ефективності використання основних засобів підприємства наведені в табл. 3.1.1

Таблиця 3.1.1

Основні напрямки підвищення ефективності використання основних засобів підприємства[24, с.578].

Тип ефективності використання основних засобів, ефективності виробництва	Оновлення основних засобів	Введення потужностей
Фондомісткість, екстенсивний	модернізація основних засобів, заміна зношених основних засобів новішими, реконструкція обладнання	введення нових потужностей, зростання капітальних вкладень
фондозберегаючі, інтенсивний	технологічні нововведення, наукомістке оновлення основних засобів	введення нового виробничого апарату з оновленням технологічного ланцюжка

Таким чином, для підвищення ефективності використання основних фондів на ШУ «Дніпровське» необхідно розробити економічний механізм, спрямований на інноваційний розвиток розвитку виробничого потенціалу за допомогою обліку об'єктів основних фондів за справедливою вартістю, введення компонентної амортизації, виділення групи інвестиційної нерухомості, перерозподілу витрат у структурі собівартості продукції,

використанні прискорених методів нарахування амортизації, проведення оцінки на знецінення активів, а також вибору типу підвищення ефективності основних фондів.

Потенційні можливості розвитку та ефективності виробництва визначаються насамперед науково-технічним прогресом, його темпами і соціально – економічними результатами. Що цілеспрямованіше та ефективніше використовуються новітні досягнення науки і техніки, котрі є першоджерелами розвитку продуктивних сил, то успішніше вирішуються пріоритетні соціальні завдання життєдіяльності суспільства[78, с.373].

Технічне переозброєння та реконструкція - прогресивні форми відтворення основних виробничих фондів діючих підприємств.

До технічного переозброєння відноситься комплекс заходів по підвищенню техніко-організаційного рівня виробництва, його механізації й автоматизації по модернізації, й заміні застарілого та фізично зношеного обладнання новим, більш продуктивним.

Поряд з оновленням обладнання підприємств при здійсненні технічного переозброєння необхідно проводити модернізацію обладнання, причому її не слід розглядати як вимушений захід, зумовлений дефіцитом нового обладнання, необхідного для заміни фізично та морально застарілого.

Модернізація є постійним фактором удосконалення техніко – технологічної бази підприємств та нарощування їх виробничих потужностей. Однак вдаючись до модернізації, необхідно обґрунтовувати вибір її об'єктів. Проведення модернізації слід вважати ефективним, якщо продуктивність та інші параметри модернізованої техніки досягають рівня нових машин або перевищують його[60, с.309].

Спираючись на пройдену історію розвитку обладнання при видобутку вугілля, їх модернізації та вдосконалення до автоматів та напівавтоматів, комбайнів, компресорів нового розумного покоління, оснащених системами ЧПУ, що працюють за заданою керуючою програмою, виконуючи бездоганно

необхідні операції, тому сьогодні багато промислових підприємств хотіли б замінити зношене і морально застаріле обладнання на сучасне.

Особливо найбільш доцільним є використання комбайнів з числовим програмним управлінням (ЧПУ). Точність і дотримання необхідних параметрів гарантовано призводить до потрібного результату.

В умовах що склалися, ШУ «Дніпровське» необхідно провести модернізацію обладнання, яке використовується при видобутку вугілля.

Суть проектних рекомендацій полягає в заміні старого обладнання на сучасне.

За даними фахівців підприємства заміна морально застарілого обладнання, призведе до:

- зменшення витрат на електроенергію;
- зменшення чисельності промислового персоналу на 3 особи;
- зменшення часу видобутку вугілля аналогічної площі на 2,5 години.

Для наочності, на рисунках 3.1.1 та 3.1.2, представимо вигляд комбайнів, що потрібно замінити.

Рис. 3.1.1 Очисний комбайн 1К101У.

Рис. 3.1.2 Сучасний очисний комбайн Ka200.

На рисунку 3.1.2 представлено сучасний очисний комбайн з числовим програмним управлінням Ka200.

Технічні характеристики комбайнів надано у таблиці 3.1.2.

Таблица 3.1.2

Аналіз технічних характеристик комбайнів[56, с.3]

Технічні характеристики	1К101У	Ka200
Напруга живлення, В	380	380
Споживана потужність, Вт	13 000	4 500
Використовується для виїмки вугілля в пластах товщиною, м	0,78-1,3	0,74-1,62
Використовується при опірності пласта різанню	до 300 Н/мм	До 400 Н/мм
Частота обертання шпинделя об\хв	100-1600	65-2100

Продовження таблиці 3.1.2

Кількість типорозмірів	Комбайн 1К101 випускається двох типорозмірів. Комбайн може працювати по Челночній і по односторонній схемі з самозарубкой косими заїздами	Комбайн КА200 має три типорозміри, які відрізняються висотою виконавчих органів
Швидкість різання пластів м/с	2,3 – 2,62	2.93 – 3.19
Маса комбайну, кг	3850	5300

Як ми бачимо з наведених технічних характеристик комбайнів, споживання електроенергії комбайну ка200 набагато менше ніж комбайну 1К101У. Також рекомендовано замінити стрічковий конвеєр, насосну станцію, скребковий конвеєр, пристрій дробильний з двигуном, трасу двоцепну; провести капітальний ремонт таких об'єктів: підлавний скребковий перевантажувач, секції механізованого кріплення, блок приводу. Всі інвестиції за проектом представлено в таблиці 3.1.3.

Таблиця 3.1.3

Інвестиції за проектом*

№	Тип інвестицій	Назва обладнання	Марка / стаття витрат	Кількість	Ціна, тис.грн	ПДВ, тис.грн	Ціна з ПДВ, тис.грн
1	Придбання	Очисний комбайн	Ка200	1 шт.	15 654	3 131	18 784
2	Придбання	Установка для приготування емульсії	УПЕ – 1	1 шт.	2 065	413	2 477
3	Придбання	Скребоквий конвеєр	СП-251.13	1 шт.	43 566	8 713	52 279
4	Придбання	Насосна станція	СНН200/13	1 шт.	5 184	1 037	6 221
5	Придбання	Пристрій дробильний з двигуном	2ЄДКОФВ250М455Квт	1 шт.	9 487	1 897	11 385
6	Придбання	Траса двоцепна	24Х86Р КЛІД3	520,13 м.			
7	Кап.ремонт	Підлавний скребковий перевантажувач	СП-251.15	1 шт.	19 528	3 906	23 433
8	Кап.ремонт	Секції механізованого кріплення	1КД-90	186 шт.	15 087	3 017	18 105
9	Кап.ремонт	Блок приводу	СП251.13В.01	1 шт.	8 965	1 793	10 758
Разом					119 536	23 907	143 443

*розроблено автором

Розрахунок економічного ефекту від впровадження проекту

Впровадження інвестиційного проекту призведе до зміни певних статей витрат у собівартості продукції ШУ «Дніпровське». Їх розрахунок наведено нижче.

Годинне зменшення споживаної потужності складатиме приблизно 4 935 кВт / годину.

В результаті реалізації проекту заміни застарілого обладнання на нове, річна економія електроенергії, за умов 18 годинної експлуатації нового обладнання, при роботі 365 днів на рік, в натуральному вимірі, становитиме:

$$E_{\text{ел.ен}} = 4\,935 * 18 * 365 = 32\,422\,950 \text{ кВт/ рік.}$$

На сьогоднішні день в Україні встановлений тариф для промислових підприємств II категорії, на 1 кВт спожитої енергії у розмірі 182,25 копійок. Відповідно до вартості наведеного тарифу, річна економія спожитої електроенергії, за рахунок заміни застарілих верстатів, у грошовому вимірі становитиме:

$$E_{\text{ел.ен.}(грн.)} = 32\,422\,950 * 1,8225 = 59\,090\,826,4 \text{ грн./рік.}$$

Ще одним напрямком економії витрат буде зменшення кількості промислового персоналу приблизно на 180 осіб.

Економія на заробітній платі у проектному періоді становитиме:

$$E_{\text{з/п}} = 9\,000 * 12 * 180 = 19\,440\,000 \text{ грн./рік,}$$

де 9000 – середньомісячна заробітна плата 1-го працівника, грн

12 – кількість місяців.

Економія за статтею «відрахування на соціальні заходи»:

$$19\,440\,000 * 0,22 = 4\,276\,800 \text{ грн/рік,}$$

де 0,22 –встановлена в Україні на даний час ставка відрахування на соціальні заходи.

Загальна річна сума економії в результаті реалізації проекту заміни обладнання становитиме:

$$E_{\text{заг}} = 59\,090\,826,4 + 19\,440\,000 + 4\,276\,800 = 82\,787\,626,4 \text{ грн/рік}$$

Разом з тим, впровадження проекту призведе до збільшення витрат за статтею «амортизація основних засобів». Розрахунок амортизаційних відрахувань наведено в таблиці 3.1.4. При цьому прийнято мінімальний строк корисного використання основних засобів за групою «машини і обладнання» (5 років) згідно з Податковим кодексом України.

Таблиця 3.1.4

Розрахунок амортизаційних відрахувань, грн.*

Показник	Роки експлуатації об'єкту основних засобів				
	1	2	3	4	5
Первинна вартість, тис. грн.	143 443	114 754,4	86 065,8	57 377,2	28 688,6
Амортизація, грн.	28 688,6	28 688,6	28 688,6	28 688,6	28 688,6
Залишкова вартість, грн.	114 754,4	86 065,8	57 377,2	28 688,6	0

*розроблено автором

Загальна економія : $70\,833\,801,4 - 28\,688\,621 = 54\,119\,005$ грн.

Економія дорівнює приросту прибутку, тобто 54 119 005 грн.

3.2 Економічна ефективність інвестиційного проекту

На основі аналізу стану і використання основних виробничих фондів підприємства можна оцінити ефективність використання активної і пасивної частин основних виробничих засобів та провести розрахунки резервів збільшення випуску продукції і фондівіддачі.

Резервами збільшення випуску продукції і фондівіддачі можуть бути:

- рахунок скорочення втрат робочого часу;
- реалізація досягнень науково-технічного прогресу у виробництво;
- підвищення коефіцієнта використання виробничих площ;
- заміна та модернізація обладнання;
- підвищення коефіцієнта змінності;
- скорочення кількості невстановленого обладнання;
- збільшення коефіцієнта інтегрального завантаження обладнання;
- збільшення частки активної частини основних фондів та ін. [48, с.79].

При визначенні резервів зростання замість планового рівня факторних показників береться можливий їх рівень.

Резерви збільшення випуску продукції за рахунок введення в дію нового обладнання визначаються множенням його додаткової кількості на фактичну величину середньорічного вироблення або на фактичну величину всіх чинників, які формують її рівень.

Згідно з планом розвитку та технічного переозброєння на підприємстві, намічено провести модернізацію морально та фізично застарілого обладнання. Запропоновані заходи дозволять підвищити економічну ефективність використання основних виробничих фондів підприємства [22, с.32].

Для впровадження запланованої модернізації основних виробничих фондів, перш за все необхідно провести економічну оцінку, для чого необхідно визначити розміри основних виробничих фондів. Після чого проводиться визначення собівартості об'єкту та визначаються основні показники які характеризують

використання основних виробничих фондів. На завершення оцінки визначаємо продуктивність праці та встановлюємо термін окупності витрат на модернізацію[39, с.173].

Розрахунки ефективності інвестицій виконано з використанням відомих в міжнародній та вітчизняній практиці методів.

Теорія обґрунтування ефективності інвестиційних проектів будується на зіставленні інвестицій з грошовими потоками, що генеруються проектом з врахуванням концепції вартості грошей в часі.

Інвестиції визнаються ефективними, якщо цей потік достатній для повернення початкової суми капітальних вкладень і забезпечення необхідної віддачі на вкладений капітал[45, с.416].

Сутність динамічних методів оцінки ефективності інвестицій може бути виражена наступним чином:

- початкові інвестиції в будь-який проект протягом строку його реалізації генерують грошовий потік ЧГП₁, ЧГП₂, ЧГП₃, ..., ЧГП_n;
- інвестиції вважаються ефективними, якщо цей потік є достатнім:
- для повернення початкової суми інвестицій;
- для забезпечення потрібної віддачі на вкладені кошти.

Формули для розрахунку основних динамічних критеріїв економічної ефективності капітальних вкладень наведено нижче[74, с.133].

Чиста теперішня вартість (NPV) – це різниця між теперішньою вартістю майбутніх грошових надходжень та вартістю початкової інвестиції

$$ЧТВ = -I + \frac{ЧГП_1}{(1+d)^1} + \frac{ЧГП_2}{(1+d)^2} + \frac{ЧГП_3}{(1+d)^3} + \dots + \frac{ЧГП_T}{(1+d)^T}, \quad (3.2.1) [40, с.544].$$

де ЧГП₁, ЧГП₂, ЧГП₃,..., ЧГП_n – чисті грошові потоки за роками реалізації інвестиційного проекту, грн;

I – величина початкової інвестиції, грн;

T – прийнятий строк реалізації проекту (розрахунковий період), років;

d – вартість капіталу, що залучено до проекту (ставка дисконту), коеф.

Результати ділення чисельника і знаменника в формулі – це дисконтовані чисті грошові потоки за роками реалізації проекту[24, с.264]..

Чиста теперішня вартість (ЧТВ, чистий наведений ефект, чиста поточна вартість, чистий дисконтований дохід, ЧДД, англ. Net present value, NPV) являє собою різницю між усіма грошовими припливом і відтоком, наведеними до поточного моменту часу (моменту оцінки інвестиційного проекту). Він показує величину грошових коштів, яку інвестор очікує отримати від проекту, після того, як грошові притоки окуплять його початкові інвестиційні витрати і періодичні грошові відтоки, пов'язані із здійсненням проекту.

Оскільки грошові платежі оцінюються з урахуванням їх тимчасової вартості і ризиків, NPV можна інтерпретувати як вартість, що додається проектом. Її також можна інтерпретувати як загальний прибуток інвестора[48, с.79].

За допомогою ЧТВ можна також оцінювати порівняльну ефективність альтернативних вкладень (при однакових початкових вкладень більш вигідний проект з найбільшим ЧТВ).

Позитивні властивості ЧТВ:

- Чіткі критерії прийняття рішень;
- Показник враховує вартість грошей у часі (використовується коефіцієнт дисконтування в формулах);
- Показник враховує ризики проекту за допомогою різних ставок дисконтування. Велика ставка дисконтування відповідає великим ризикам, менша - меншим.

Умова ефективності: якщо $ЧТВ \geq 0$ – проект приймається[40, с.544].

Внутрішня форма дохідності (прибутковості, рентабельності) (IRR) визначається як ставка, що врівноважує початкову інвестицію з теперішньою

вартістю майбутнього грошового потоку. Або це ставка дисконту, за якої теперішня вартість грошових потоків дорівнює початковій інвестиції, а чиста теперішня вартість майбутніх грошових потоків — нулю[72, с.208].

Значення внутрішньої норми дохідності знаходиться з наступного математичного вираження:

$$\sum_{i=1}^k \frac{ЧГП_i}{(1 + ВНД)^i} = I, \quad (3.2.2) [19, с.472]$$

де ЧГП_i – чистий грошовий потік у і-й період реалізації проекту, грн.

Умова ефективності: якщо ВНД \geq вартості капіталу – проект приймається.
Дисконтований період окупності (DPB) – це кількість років, потрібних для покриття всіх витрат на інвестиційний проект.

$$T_D = T_{II} + I_H / ЧГП_A, \quad (3.2.3) [19, с.472]$$

де: T_{II} – кількість повних років покриття інвестиції;

I_H – непокрита частина початкової інвестиції;

ЧГП_A – акумульований чистий грошовий потік станом на перший рік отримання прибутку від інвестицій.

Умова ефективності: якщо T_D прийнятний для підприємства, проект приймається[19, с.472].

Індекс прибутковості (рентабельності) (PI) – це відношення теперішньої вартості майбутніх грошових потоків до початкової вартості інвестиції.

$$PI = (ЧГП_i * I) / (1+d)_i, \quad (3.2.4) [30, с.254]$$

де $ЧГП_i$ – дисконтований чистий грошовий потік у i -й рік реалізації проекту;

I – величина початкової інвестиції, грн;

d – вартість капіталу, що залучено до проекту (ставка дисконту).

Індекс прибутковості проекту (англ. Profitability index, PI, індекс прибутковості, індекс рентабельності) - показник ефективності проекту, який показує віддачу (прибутковість) вкладеного капіталу. Індекс прибутковості являє собою відношення поточної вартості майбутніх грошових потоків до вартості початкових інвестицій. Економічний зміст даного коефіцієнта – це оцінка додаткової цінності на кожну вкладену гривню. Якщо вкладення в проект здійснюються не одноразово, а протягом усього часу реалізації, то необхідно інвестиційний капітал привести до єдиної вартості, тобто дисконтувати його [28, с.156].

Чим вище коефіцієнт прибутковості інвестицій, тим більшу віддачу на вкладений капітал приносить дана інвестиція. Цей критерій використовується для порівняння між собою кількох інвестиційних проектів. На практиці великий індекс прибутку не завжди свідчить про ефективність проекту, адже в такому випадку оцінка майбутніх доходів могла бути завищена або періодичність їх отримання неправильно оцінена.

Оцінка проекту на основі критерію PI:

– $PI < 1$ – інвестиційний проект не зможе відшкодувати в повному розмірі вкладені в нього капітальні витрати.

– $PI = 1$ – інвестиційний проект має дохідність яка дорівнює обраної ставці дисконтування.

Умова ефективності: якщо $PI > 1$ – проект приймається [30, с.254].

Основні припущення в результаті реалізації інвестиційного проекту заміни застарілого обладнання :

- як було сказано в розділі 3.2.1, інвестиції здійснюються за рахунок власних коштів, а саме амортизаційних відрахувань;

- ставка дисконтування для власного капіталу встановлена на рівні вартості депозитного вкладу, яка на сьогодні за даними комерційних банків складає 19% ;
- тривалість реалізації проекту встановлена на рівні мінімального терміну корисного використання обладнання 5 років;
- капітальні вкладення освоюються протягом першого місяця реалізації.

Приріст чистого грошового потоку розраховується за формулою:

$$\text{ЧГП} = \text{ЧП} + \text{Ам}, \quad (3.2.5)[19, \text{с.472}]$$

де ЧП – приріст чистого прибутку;

Ам – додаткова амортизація[19, с.472].

Приріст чистого прибутку при ставці оподаткування 18% становитиме:

$$54\,119\,005 * (1-0,18) = 44\,377\,584 \text{ грн}$$

Тоді:

$$\text{ЧГП} = 44\,377\,584 + 28\,688\,600 = 73\,066\,184 \text{ грн}$$

Розрахунок ефективності проекту представлено в таблиці 3.2.1

Таблиця 3.2.1

Економічна ефективність інвестиційного проекту*

Стаття грошових надходжень	Надходження/виплати по роках реалізації проекту					
	0	1	2	3	4	5
Інвестиції, тис. грн	-143 443					
Приріст чистих грошових потоків, тис. грн		73 066	73 066	73 066	73 066	73 066
Коефіцієнт дисконтування		0,84	0,706	0,593	0,5	0,419
Дисконтований грошовий потік, тис. грн		61 375	51 584	43 328	36 533	30 614

Продовження таблиці 3.2.1

Накопичений чистий дисконтований грошовий потік, тис. грн	-143 443	-82 068	-25 214	+18 114	+54 647	+85 261
Чиста сучасна вартість	NPV=85 261 тис. грн					
Дисконтований період окупності	DPB= 2,8 років					
Індекс прибутковості	PI = 3,2					

*розроблено автором

Таким чином, можна засвідчити, що за всіма показниками проект є економічно доцільним і може бути рекомендований до впровадження.

Висновки до розділу 3

Дослідження показали, що основні виробничі фонди становлять головну частину матеріально-технічної бази будь-якої галузі, особливо промислової. На базі їх зростання збільшується економічний потенціал і виробничі можливості галузі, підвищується рівень виробництва. Це, у свою чергу, підвищує темпи випуску продукції, що вирішальним чином сприяє вдосконаленню розширеного відтворення й правильному формуванню найважливіших пропорцій господарювання.

Щоб використання основних фондів було справді економічно вигідним та ефективним, необхідно не тільки стежити за його технічним станом, а й залучати фахівців при проведенні складних ремонтів; вивчати ринки виробництва; залучати спеціалістів маркетингового відділу; підвищувати рівень спеціалізації виробництва; застосовувати передові технології тощо.

1. Найважливішим фактором, що зумовлює доцільність переважного спрямування інвестиційних ресурсів на технічне переозброєння й реконструкцію

підприємств, є науково-технічний прогрес. Саме базуючись на практичному використанні досягнень науково-технічного прогресу, напрямки відтворення основних виробничих фондів забезпечують таке оновлення та удосконалення техніки – технологічної бази підприємств, яке відповідає сучасним вимогам. Сутність проектних рекомендацій полягає в заміні старого обладнання на сучасне. За даними фахівців підприємства заміна морально застарілого обладнання, призведе до:

- зменшення витрат на електроенергію;
- зменшення чисельності промислового персоналу на 3 особи;
- зменшення часу видобутку вугілля аналогічної площі на 2,5 години.

2. Згідно проекту рекомендовано замінити: очисний комбайн стрічковий конвеєр, насосну станцію, скребковий конвеєр, пристрій дробильний з двигуном, трасу двоцепну; провести капітальний ремонт таких об'єктів: підлавний скребковий перевантажувач, секції механізованого кріплення, блок приводу. Всі інвестиції за проектом складають 143 443 тис.грн., період окупності інвестицій за рахунок приросту грошових потоків складає 2,8 років, індекс прибутковості складає 3,2 що є достатньо високим показником, тож проект є економічно доцільним і може бути рекомендований до впровадження.

ВИСНОВКИ

В результаті виконання роботи, згідно поставлених завдань, були отримані наступні висновки.

1.Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби визначено в Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 „Основні засоби”. Норми цього положення застосовуються підприємствами, організаціями та іншими юридичними особами всіх форм власності.

Основні засоби поділяються на такі групи і підгрупи: земельні ділянки; капітальні витрати на поліпшення земель; будинки, споруди та передавальні пристрої; машини й устаткування; транспортні засоби; інструменти, прилади, інвентар (меблі); робоча і продуктивна худоба; багаторічні насадження; інші основні засоби.

На основі критичного аналізу підходів фахівців до оцінки відтворювальних процесів на промислових підприємствах доопрацьовано систему кількісних показників. Зокрема, для поглиблення аналізу відтворення поряд з традиційними показниками, що характеризують стан, рух та ефективність використання основних засобів і широко використовуються на практиці, запропоновано додатково ввести такі показники, як коефіцієнт переоцінки, коефіцієнт повністю амортизованих основних засобів, коефіцієнт інвестування. Також уточнено назви показників «коефіцієнт зносу» і «коефіцієнт придатності» шляхом заміни цих назв відповідно на назви: «коефіцієнт амортизації» та коефіцієнт «залишкової вартості» без зміни їх економічної сутності та алгоритмів розрахунку. Нарешті, запропоновано для розрахунку коефіцієнтів оновлення і вибуття основних засобів використовувати у знаменнику єдину базу, а саме, вартість основних засобів на кінець звітного періоду, що робить паралельний їх аналіз більш коректним.

Основними показниками, за допомогою яких здійснюється аналіз ефективності використання основних виробничих запасів є наступні: фондоддача; фондоемність; рентабельність основних виробничих запасів.

2. Шахта «Дніпровська» та шахта ім. Сташкова знаходяться поруч та становлять виробничий структурний підрозділ «шахтоуправління Дніпровське», яке належить до публічного акціонерного товариства «ДТЕК Павлоградвугілля». Шахта «Дніпровська» і шахта ім. Сташкова створено з метою забезпечення народногосподарського комплексу і населення України вугільною продукцією, роботами, послугами і реалізації соціальних і економічних інтересів трудового колективу суспільства, на основі одержуваного прибутку.

Основними напрямками діяльності є:

- видобуток і реалізація вугільної продукції;
- розвиток виробничого комплексу;
- підвищення продуктивності праці й ефективності видобутку вугілля;
- максимальне використання внутрішніх резервів;
- своєчасне освоєння виробничих потужностей;
- введення в дію нових машин і механізмів;
- дотримання правил охорони праці при веденні гірських робіт;
- комерційна діяльність, авто послуги по перевезенню робітників і вантажів;
- цивільне харчування і торгове обслуговування працівників через магазин.

Проведений аналіз поточного фінансово-господарського стану ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ «ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ» показав, що підприємство має нестійке фінансове становище. З одного боку, підприємство має недостатньо високу частку власних коштів в загальній сумі джерел їх формування і досить низький рівень незалежності від зовнішнього фінансування, і з другого боку, цих коштів не вистачає для того, щоб забезпечити ними виробничі запаси і затрати підприємства.

Узагальнюючи, можна констатувати, що стан відтворення основних засобів на досліджуваному підприємстві в 2018 покращився, але технічний стан основних засобів, визначений коефіцієнтами амортизації та залишкової вартості, погіршується і потребує оновлення техніко-технологічної бази.

За даними підприємства видно, що фондівдача основних засобів зросла. Зростання фондівдачі в заявленому періоді з'явився наслідком перевищення темпу зростання продуктивності праці робітників над темпом зростання їх фондоозброєності.

За рахунок підвищення прибутковості роботи за аналізований період фондорентабельність зросла, а за рахунок зростання середньорічної залишкової вартості основних засобів зменшилась. Сукупний вплив чинників призвело до зростання фондорентабельності на 15,86%. Зростання рентабельності основних засобів став наслідком підвищення ефективності підприємницької діяльності і зниження вартості основних засобів.

3. Найважливішим фактором, що зумовлює доцільність переважного спрямування інвестиційних ресурсів на технічне переозброєння й реконструкцію підприємств, є науково-технічний прогрес. Саме базуючись на практичному використанні досягнень науково-технічного прогресу, напрямки відтворення основних виробничих фондів забезпечують таке оновлення та удосконалення технологічної бази підприємств, яке відповідає сучасним вимогам. Модернізація є постійним фактором удосконалення техніко – технологічної бази підприємств та нарощування їх виробничих потужностей. Проведення модернізації слід вважати ефективним, якщо продуктивність та інші параметри модернізованої техніки досягають рівня нових машин або перевищують його.

Спираючись на пройдену історію розвитку обладнання при видобутку вугілля, їх модернізації та вдосконалення до автоматів та напівавтоматів, комбайнів, компресорів нового розумного покоління, оснащених системами ЧПУ, що працюють за заданою керуючою програмою, виконуючи бездоганно необхідні операції, тому сьогодні багато промислових підприємств хотіли б замінити зношене і морально застаріле обладнання на сучасне.

За даними фахівців підприємства заміна морально застарілого обладнання, призведе до:

- зменшення витрат на електроенергію;
- зменшення чисельності промислового персоналу;

– зменшення часу видобутку вугілля.

Згідно проекту рекомендовано замінити: очисний комбайн стрічковий конвеєр, насосну станцію, скребковий конвеєр, пристрій дробильний з двигуном, трасу двоцепну; провести капітальний ремонт таких об'єктів: підлавний скребковий перевантажувач, секції механізованого кріплення, блок приводу. Всі інвестиції за проектом складають 143 443 тис.грн., період окупності інвестицій за рахунок приросту грошових потоків складає 2,8 років, індекс прибутковості складає 3,2 що є достатньо високим показником, тож проект є економічно доцільним і може бути рекомендований до впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ :

1.Податковий кодекс України: офіц. // Офіційний сайт Верховної Ради України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>

2.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби». Наказ Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.00 р. // Офіційний вісник України. – 2000. – № 21 (09.06.00). – С.871.

3.Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Наказ Мінекономіки України, 19.01.2013 року №14//Юр-Инфо: сайт для юриста. [Електронний ресурс]. Режимдоступу:http://www.yurinfo.org.ua/index.php?lang_id=1&menu_id=2616&article_id=76836.

4.Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку нематеріальних активів: затв. наказом Міністерства фінансів України від 16 листопада 2009 р. № 1327. Дата оновлення 30.12.2013. URL: <https://zakon.help/law/1327/>

5.Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 38 (МСБО 38). Нематеріальні активи. Дата редакції 01.01.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

6.Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. Дата оновлення 20.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

7.Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 18.10.1999р. № 242. Дата оновлення 27.06.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

8.Державний комітет статистики України // Офіційний сайт: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9.Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://me.kmu.gov.ua/control/uk/index>.

10.Бачевский Б.Є. Знос обладнання та його оновлення в Україні / Б.Є. Бачевський, Е.А. Решетняк, І.І. Семенко // Економіка: проблеми Теорії і практики. - Дніпропетровськ: ДНУ. - 2014. – 311с.

11.Бачевский Б.Є. Проблеми оновлення основних виробничих фондів підприємств машинобудування на сучасному етапі / Б.Є. Бачевський, Н.Д. Волохова // Вісник Севастопольського державного політехнічного університету «Економіка і фінанси» - 2017. 173с.

12.Бачевський Б.Є. Відшкодування зносу основних виробничих фондів. Навчальний посібник / Б.Є. Бачевський, О.О. Решетняк, І.В. Заблудська. – К.: Центр учбової літератури. – 2011. – 176с.

13.Бердар М.М. Податкова система як елемент механізму управління фінансовими ресурсами підприємства.//Формування ринкових відносин в Україні. - 2017,-№ 12,-с.183.

14.Бугара М.І., Назимко В.В., верчу В.І. Оцінка виробничих показників шахти на основі імітаційного моделювання з урахуванням невизначеності економічних і геотехнологічних факторів. - Донецьк: ДонНТУ, 2011. - 210 с.

15.Буркинський Б.В., Методологічні аспекти розробки і оцінки стратегій розвитку промислового комплексу регіону: монографія / Б.В. Буркинський, М.А. Коваленко - Херсон:, 2017.-467с

16.Вдосконалення механізму відтворення основного капіталу промислових підприємств. Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.12 / О.В. Кленін; Приазов. держ. техн. ун-т. - Маріуполь, 2016. - 20 с.

17.Верига Ю.А. Внутрішньогосподарський (управлінський) облік і звітність в системі споживчої кооперації України // Формування ринкової економіки : Зб. наук. праць: Удосконалення економічної роботи на сільськогосподарських підприємствах в умовах перехідної економіки / Колект. автор, відповід. ред. Беляєв, О.О.. - К., 2015. – 165с.

18.Верига ЮА. Бухгалтерський облік: нормативно-правові документи. Коментар: Навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл] / Ю.А. Верига, Г.І. Зима – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 656с.

19.Вдосконалення механізму відтворення основного капіталу промислових підприємств. Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.12 / О.В. Кленін; Приазов. держ. техн. ун-т. - Маріуполь, 2014. - 20 с.

20.Вовна О.В., Зорі А.А., Хламов М.Г. Спосіб компенсації динамічної похибки інфрачервоного вимірювача концентрації метану для вугільних шахт/ О.В. Вовна, А.А. Зорі, М.Г. Хламов // ВЕСТНИК 12'2013 Национального технического университета «ХПИ». Сборник научных трудов «Электроэнергетика и преобразовательная техника» - 70с.

21.Волошин Н.Є. Раптові викиди і способи боротьби з ними в вугільних шахтах / Н.Є. Волошин. - К.: Техніка, 2015. - 127 с.

22.Ю.Н. Гавриленко, В.Н. Єрмакова. Техногенні наслідки закриття вугільних шахт: Монографія / - Донецьк, 2013. - 631 с.

23.Економічна теорія: Підручник / за ред. В.М. Тарасевич . - К.: Центр навчальної літератури, 2015. - 784 с.

24.Економетричний аналіз рентабельності підприємств / Пеніна Г., Дрибан В. // Торгівля і ринок України. Вип. 10 Т. 2: Тематичний збірник наукових праць з проблем торгівлі і громадського харчування / Колект. атор, Відповід. ред. Сорока І.В. – Донецьк, 2015. – с. 278 – 282.

25.Ільяшенко С. Зміна методів амортизації: Наслідки для оподаткування та бух обліку / С. Ільяшенко // Все про бухгалтерський облік. – 2014. – с.214.

26.Мельник В.М. Управління податкоспроможністю суб'єктів господарювання: Навчальний посібник для самостійної роботи. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2015. – 116 с.

29.Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навчальний посібник. - Київ: Вища школа, 2015. - 278 с.

30.Мних Є.В. Економічний аналіз: Підручник / 2-ге вид. - Київ: ЦУЛ, 2015. - 472 с.

31.Могилова М.М. Економічні проблеми формування та відтворення основних засобів у сільському господарстві / М.М. Могилова // Економіка АПК. – 2014. – 204с.

32.Могильний С.Г., Шоломицький А.А., Мотилев А.А. Розвиток ідей цифрового моделювання горних розробок // Наукові праці ДонНТУ. Сер.гірничо–геологічна. Вип. 62. –Донецьк, 2010.– с.23.

33.Мочерний С.В. Економічна теорія: Навч. посібник. - 3-тє вид., доп. і перероб . - К. : ВЦ "Академія" , 2015 - 458 с.

34.Мошек Г.Є. Менеджмент підприємства: Підручник. - К.: КНЕТУ, 2015. - 371с.

35.Ніпіаліді О.Ю. Аналіз фінансового стану підприємства та шляхи його поліпшення в умовах ринкових відносин: Спец. 08.06.14 - Бух.обл., аналіз та аудит. - Тернопіль, 2015. - 208 с.

36.Протасова Н. Методи нарахування амортизації: що краще обрати / Н. Протасова // Все про бухгалтерський облік. – 2014. – 102с.

37.Решетюк Г.М. Ефективність і організація використання та відтворення основних фондів підприємств бурякоцукрового виробництва Поділля: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук / Г.М. Решетюк. – 2012. – 180с.

38.Рищенко Н.Н. Геоинформационное обеспечение электронных планов горных работ // Наукові праці ДонДТУ. Сер.гірничо–геологічна. Вип.23.– Донецьк:ДонДТУ,2001.–С.24–29.

39.Романів Є.М., Хом'як Р.Л. Контроль і ревізія. “Інтелект – Захід” 2015. – 345 с.

40.Сопко В. В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник / Київський національний економічний ун-т.— К.: КНЕУ, 2015. — 578с.

41.Сопко В. В., Завгородній В. П. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю та аналізу: Підручник / Київський національний економічний ун-т. — К., 2017. — 258с.

42.Сук Л. К., Сук П. Л. Контроль і ревізія: Навч. посібник для дистанц. навчання:Для студ. вищих навч. закл. / Відкритий міжнародний ун-т розвитку людини «Україна». — К. : Університет «Україна», 2017. — 275с.

43.Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підручник. — К.: А.С.К., 2017. — 365 с.

44.Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: Підруч. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл.. — 6-вид. — К. : «А.С.К.», 2017. — 784с.

45.Ткаченко Н.М. Теоретико-методологічні проблеми формування бухгалтерського фінансового обліку. — К.: А.С.К., 2017. — 348 с.

46.Усач Б.Ф. Контроль і ревізія. Підручник. Знання-Прес. 2017. — 254 с.

47.Цибулько Т.Л. Ринковий механізм відтворення основних виробничих фондів: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук: 08.01.01 / Т.Л. Цибулько; Донецький державний університет. — Донецьк. — 2014. — 19с.

48.О.Е.Чуркін, С.В.Лукічев. Розвиток методів системного аналізу та комп'ютерного моделювання гірського виробництва / Гірський інститут КНЦ РАН, 2003. - 105 с.

49.Шелін С.В. Особливості обліку амортизації основних засобів в автоматизованій системі / С.В. Шелін // Бухгалтерія в сільському господарстві. — 2015. - №6.

50.Шура Н.О. Організаційно-економічний механізм відтворення основних фондів промислових підприємств: Монографія Н.О. Шура, Т.Б. Ігнашкіна. — Дніпропетровськ: Акцент ПП, 2011. — 266 с.

51.Якуба Л.Н. (МакНДІ) Система управління охороною праці у вугільній промисловості України.- К.:Основа, 2017.-280с.

52.Янукович В.Ф., Азаров М.Я., Алексєєв А.Д., Анциферов А.В., Піталенко Є.І. Рішення геоecологічних і соціальних проблем під час експлуатації і закриття вугільних шахт - Донецьк, ТОВ АЛАН, 2013. - 480 с.

53.Ярембаш І.Ф. Технологія закриття (ліквідації) вугільних шахт: Учеб. Посібник для вузів / під редакцією докт. техн. наук проф. Ярембаша І.Ф., - Донецьк: ДонНТУ. 2012, - 238 с.

54.Ященко Ю.В.Основні напрямки антикризової програми вугільної промисловості/Схід. Аналітично-інформаційний журнал.-2017.№1,2-35с.

55.Звітні документи ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ «ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ».

56.Агафонов В.В., Шавров П.В.Анализ методов определения эффективных форм развития технологических систем угольных шахт / В.В Агафонов. М.: 2015. -416 с.

57.Ф. Аксененко, М. И. Баканов, А. Ф. Иваненко и др.; Под ред. М. И. Баканова, А. Д. Шеремета. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2015. – 412 с.

58.Басовский Л.Е.Теория экономического анализа :уч.пос. для вузов.-М.: Инфра-М.,2013.-222 с.

59.Бланк И.А. Управление активами / И.А. Бланк. – К.: Ника-центр – 2015. – 720с.

60.Боронина Т.В. Финансово - экономическое обеспечение устойчивости региональных бюджетов: автореф. дис. кандидата экономических наук. : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / Т.В.Доронина. - Москва, 2015. - 20с.

61.Булах Л.А. Роль амортизационной политики в обновлении основных средств сельскохозяйственных предприятий / Л.А. Булах // Материалы итоговой научной конференции профессорско-преподавательского состава, аспирантов и соискателей ХНАУ им. Докучаева. - Харьков: ХНАУ, 2014. - 290с.

62.Бурчаков А.С. «Технология подземной разработки пластовых месторождений полезных ископаемых» - Москва, 2003 г. – 93с.

63.Ветошкин А.Г. Надежность технических систем и техногенный риск. - Пенза: Изд-во ПГУАиС, 2011. - 154 с.

64.А.И. Добрынин, Л.С. Тарасевич. Экономическая теория. / А.И. Добрынин. СПб: Питер – 2015. – 544с.

65.Доронина Т.В. Финансово - экономическое обеспечение устойчивости региональных бюджетов: автореф. дис. кандидата экономических наук. : спец.

08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / Т.В.Доронина. - Москва, 2015. - 20с.

66.Килячков А.П., Брайцев А.В. Горное дело: Учебник для техникумов.- Москва 2005 г. -422 с.;

67.Ковалев В. О. Анализ фінансового состояния предприятия. – М., 2015. – 249 с.

68.Когденко В.Г. Экономический анализ :электронное уч .пос .для вузов.-2-е изд.,переработ и доп.-М.:Юнити-Дана,2012.- 1 СД

69.Когденко В.Г. Экономический анализ: уч.пос.для вузов.-2-е изд.,переработ и доп.-М.:Юнити-Дана,2012.-392 с.

70.Ф. Аксененко, М. И. Баканов, А. Ф. Иваненко и др.; Под ред. М. И. Баканова, А. Д. Шеремета. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2015. – 412 с.

71.Любушин Н.П.Экономический анализ :учебник для вузов.-3-е изд.,переработ. и доп.-М.: Юнити-Дана,2013.-575 с.

72.Маршал Джон Ф. Финансовая инженерия: полное руководство по финансовым нововведениям / Джон Ф. Маршал, Випул К. Бансал; [пер. с англ.]- М.: ИНФРА-М, 1998. -784с

73.Овсянников Ю.А., Коравлев А.А., Топорков А.А. Автоматизация подземного оборудования. Справочник рабочего. – Москва, 2010. – 187с.

74.Пустыльник Е.И., «Статистические методы анализа и обработки наблюдений», Наука, Москва, 2015 г.

75.Пушкина Е. И., Рычкова С. Б., «Цены и экономика капитализма», пер. с англ., Прогресс, Москва, 2015 г. – 331с.

76.Роберт С. Пиндайк, Дэниел Л. Рубинфельд, «Микроэкономика», перев. с англ., изд. «Дело», Москва, 2017 г. – 21с.

77.Семенихин А.Я., Соин В.В. «процессы очистных работ и системы разработки», учебное пособие, Новокузнецк, 2011 - 104с.

78.Скоун Т., под ред. Эрнашвили М.Д., «Управленческий учет:как его использовать для контроля бизнеса», пер. С англ., Аудит, ЮНИТИ,2017г. – 463с.

79.Соин В.В. «Вскрытие и подготовка шахтного поля», учебное пособие, Новокузнецк, 2004 - 46с.

80.Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия: Учеб. пособие для вузов. – Минск – Москва: ИП «Экоперспектива», 2011. – 373с.

81.Трынов А.М. Экономический механизм воспроизводства основных фондов на предприятиях газовой промышленности: диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук / А.М. Трынов. – Оренбургский государственный университет. – Оренбург – 2014. – 173с.

82.Шандурська В.Г. Удосконалення амортизації як власного джерела оновлення основних засобів / В.Г. Шандурська // Матеріали підсумкової наукової конференції професорсько-викладацького складу,аспірантів і здобувачів ХНАУ ім. Докучаєва. – Харків:ХНАУ, 2015. – 247с.

83.Экономический анализ. Основы теории. Комплексный анализ хозяйственной деятельности организации: учебник для вузов\ под ред.Н.В.Войтоловского.-3-е изд.,перераб. и доп..-М.:Юрайт,2013.-507 с.

84.Бержанір, І. А. Особливості формування фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс] / І. А. Бержанір НБУ ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua/portal/>

85.Волоська Н. Р. Аналіз стану та шляхи покращення використання основних засобів підприємства [Електронний ресурс] / Наталія Романівна Волоська // НТК ВНТУ. Факультет менеджменту. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:<http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/allfm/allfm2018/paper/view/664/334>.
30.

86.Гаврилюк Н. Н. Методи нарахування амортизації (зносу) необоротних активів: переваги та недоліки [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_DN_2013/Economics/7_81885.doc.htm

87.Газоаналізатори [Електронний ресурс] / metron.com.ua. - Режим доступу <http://www.metron.com.ua/Files/Art4.htm>

88.Горбан, А. П. Управління фінансовими ресурсами підприємства [Електронний ресурс] / А. П. Горбан // НБУ ім. В. І. Вернадського. – Режим доступу: <http://archive.nbu.gov.ua/>

89.Громадська спілка "Інститут сертифікованих професіоналів обліку й аудиту" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://icaap.org.ua/>.

90.Друге життя териконів [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - <http://www.tehnicka.com>.

91.ДТЕК. Офіційний сайт. Інтегрований звіт [Електронний ресурс] – Режим доступу https://dtek.com/content/files/godovie_otchety/dtek-ar2015-ru.pdf

92.К. О. Жбанів Розробка конструкції робочого органу скребкового конвеєра для умов вугільних шахт Красноярськ: СФУ 2017 [Електронний ресурс] Режим доступу - <http://elib.sfu-kras.ru/handle/2311/32066>

93.Кудлаєва Н. В. Проблеми обліку основних засобів[Електронний ресурс]/ Н. В. Кудлаєва, В. С. Кравчук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2017. - Вип. 2. - С. 179-188. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchetei_2017_2_23.

94.Кукушкин С. Н. Фінансово-економічний аналіз. [Електронний ресурс] Конспект лекцій М., Приор-издат, 2013 - 192 с. – Режим доступу: <http://www.biblioclub.ru/book/56283/>

95.Кулаковська, Л. П. Організація і методика аудиту / [Електронний ресурс] Л.П. Кулаковська, Ю.В.Піча. - К.: Каравела, 2017. - 568 с. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072013764/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/organizatsiya_i_metodika_auditu

96.Леонова Л. О. Бухгалтерський облік основних засобів та їх відтворення (на матеріалах вугільних шахт Донбасу) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня 94 канд. екон. наук: спец. 08.06.15 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» [Електронний ресурс] / Леонова Лілія Олександрівна; Харківський державний університет харчування та торгівлі. – Харків, 2017. – 20 с. – Режим доступу:http://librar.org.ua/sections_load.php?s=business_economic_science&id=259&start=1

97.Любар О.О. Місце та роль облікового підрозділу на підприємстві. /О.О. Любар // Електронний ресурс – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NIT_2011/Tethis/Economics/27721.doc.htm

98.Людвенко Д. В. Ефективність використання основних фондів підприємств та шляхи їх підвищення [Електронний ресурс] / Д. В. Людвенко, Л. Р. Орехова. – 2018. – Режим доступу: <http://cesd.org.ua/files/2014/9-26-27.10.2014.pdf#page=103>.

99.Макух Т. О. Сутність та призначення фінансових ресурсів підприємств [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nauka.com/ONG_2018/Economics/17901.doc.htm

100.Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» IASB; [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014.

101.Минько Э. В. Минько А. Э. Организация коммерческой деятельности промышленного предприятия[Електронний ресурс] Москва, Финансы и статистика, 2013 - 608 с. – Режим доступу: <http://www.biblioclub.ru/book/63557/>

102.Романенко И. В. Экономика предприятия [Електронний ресурс] Москва, Финансы и статистика, 2011 - 271 с. – Режим доступу: <http://www.biblioclub.ru/book/63610/>

103.Шевчук Д.А. Аналіз фінансово-господарської діяльності [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.biblioclub.ru/book/46115/>

104.Управління еколого-економічними ризиками як найважливіший фактор ефективної діяльності підприємства [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - <http://kalugatechnadzor.ru>.

ДОДАТКИ

Додаток А.

		Дата (рік, місяць, число)	КОДИ		
			20	01	01
			17		
Підприємство	<u>ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ</u>	за ЄДРПОУ	00178353		
	<u>«ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ»</u>				
Територія	_____	за КОАТУУ	1212400000		
Організаційно-правова форма господарювання	_____	за КОПФГ	230		
Вид економічної діяльності	_____	за КВЕД	05.10		
Середня кількість працівників ¹	<u>6092</u>				
Адреса, телефон	<u>51400, м. Павлоград, вул. Соборна 76</u>				
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака					
Складено (зробити позначку «v» у відповідній клітинці):					
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку					
за міжнародними стандартами фінансової звітності					
			v		

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Форма № 1 Код за ДКУД 1801001

на 31.12.2016 р.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	7817	20340
первісна вартість	1001	39315	54216
накопичена амортизація	1002	-31534	-33876
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1032287	1056240
Основні засоби	1010	14030942	14266839
первісна вартість	1011	15328837	17916754
знос	1012	-1297895	-679915
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	224717	224922
інші фінансові інвестиції	1035	20170	22732
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	892826	2217268
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	16208759	17808341
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	955787	699261
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	2024479	3941692
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	124662	156751
з бюджетом	1135	63853	43584
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	1461069	1137032
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0

Гроші та їх еквіваленти	1165	56910	347
Витрати майбутніх періодів	1170	1850	71313
Інші оборотні активи	1190	14173	545070
Усього за розділом II	1195	4711569	6603913
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	20920328	24412254
Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1354319	1395431
Капітал у дооцінках	1405	7097942	5936147
Додатковий капітал	1410	16933	16933
Резервний капітал	1415	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	627265	2053110
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Усього за розділом I	1495	9137571	9401621
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	873426	463701
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1405886	1531382
Довгострокові забезпечення	1520	2432507	3040993
Цільове фінансування	1525	4886	4495
Усього за розділом II	1595	4716705	5040571
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	2852326	1528338
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	1697622	2855328
розрахунками з бюджетом	1620	530616	473079
у тому числі з податку на прибуток	1621	388871	237973
розрахунками зі страхування	1625	64020	35411
розрахунками з оплати праці	1630	95400	11496
Поточні забезпечення	1660	230393	225614
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	1256216	2323692
Усього за розділом III	1695	7066052	9970062
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700	0	0
Баланс	1900	20920328	24412254

Керівник С.А.Воронін

Головний бухгалтер Л.М. Кацюба

Додаток Б.

		Дата (рік, місяць, число)		
		20	01	01
		17		
Підприємство	<u>ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ</u>	за ЄДРПОУ		
	<u>«ДТЕК ПАВЛОГРАДВУГІЛЛЯ»</u>			
Територія	_____	за КОАТУУ		
Організаційно-правова форма господарювання	_____	за КОПФГ		
Вид економічної діяльності	_____	за КВЕД		
Середня кількість працівників ¹	<u>24255</u>			
Адреса, телефон	<u>51400, м. Павлоград, вул. Соборна 76</u>			
Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака				
Складено (зробити позначку «v» у відповідній клітинці):				
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку				
за міжнародними стандартами фінансової звітності				
		V		

**Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2017 р.**

Форма № 1 Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	6640	7817
первісна вартість	1001	37201	39351
накопичена амортизація	1002	-30561	-31534
Незавершені капітальні інвестиції	1005	568620	1032287
Основні засоби	1010	9230205	14030942
первісна вартість	1011	9912697	15328837
знос	1012	-682491	-1297895
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	224614	224717
інші фінансові інвестиції	1035	17903	20170
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	893798	892826
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	10941780	16208759
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	456105	955787
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	1556460	2024479
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	442808	124662
з бюджетом	1135	0	63853
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	279293	1461069
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	72299	56910
Витрати майбутніх періодів	1170	8566	1850

Інші оборотні активи	1190	22820	14173
Усього за розділом II	1195	2847806	4711569
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	13789586	20920328
Пасив	Код рядка	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1386424	1395431
Капітал у дооцінках	1405	3399781	7097942
Додатковий капітал	1410	0	16933
Резервний капітал	1415	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-706685	627265
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Усього за розділом I	1495	4079520	9137571
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	43218	873426
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	604726	1405886
Довгострокові забезпечення	1520	2042735	2432507
Цільове фінансування	1525	5401	4886
Усього за розділом II	1595	2696080	4716705
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	1422140	2852326
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	1038897	1697622
розрахунками з бюджетом	1620	526163	530616
у тому числі з податку на прибуток	1621	302716	388871
розрахунками зі страхування	1625	62997	64020
розрахунками з оплати праці	1630	98777	95400
Поточні забезпечення	1660	232305	230393
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	3400204	1256216
Усього за розділом III	1695	7013986	7066052
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
	1700	0	0
Баланс	1900	13789586	20920328

Керівник С.А.Воронін

Головний бухгалтер Л.М. Кацюба

Додаток В

Дата (рік, місяць, число)

КОДИ		
20	01	01
17		
00178353		
1212400000		
230		
05.10		

Підприємство ВСП «ШАХТОУПРАВЛІННЯ ДНІПРОВСЬКЕ» ПАТ за ЄДРПОУ

Територія _____ за КОАТУУ

Організаційно-правова форма господарювання _____ за КОПФГ

Вид економічної діяльності _____ за КВЕД

Середня кількість працівників¹ 24852Адреса, телефон 51400, м. Павлоград, вул. Соборна 76

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака

Складено (зробити позначку «v» у відповідній клітинці):

за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

за міжнародними стандартами фінансової звітності

V

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2018 р.

Форма № 1

Код за ДКУД

1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи	1000	11320	6640
первісна вартість	1001	39423	37201
накопичена амортизація	1002	-28103	-30561
Незавершені капітальні інвестиції	1005	767384	568620
Основні засоби	1010	7229103	9230205
первісна вартість	1011	10481798	9912697
знос	1012	-3252695	-682491
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	224445	224614
інші фінансові інвестиції	1035	16448	17903
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	3241	893798
Відстрочені податкові активи	1045	136420	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	8388361	10941780
II. Оборотні активи			
Запаси	1100	436961	456105
Поточні біологічні активи	1110	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	320941	1556460
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	34974	442808
з бюджетом	1135	51428	0
у тому числі з податку на прибуток	1136	51426	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	120387	279293
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	10992	72299
Витрати майбутніх періодів	1170	17272	8566

Інші оборотні активи	1190	33730	22820
Усього за розділом II	1195	1035471	2847806
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	9423832	13789586
Пасив	Код рядка	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал			
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	1386424	1386424
Капітал у дооцінках	1405	2381499	3399781
Додатковий капітал	1410	0	16933
Резервний капітал	1415	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	-1072586	-706685
Неоплачений капітал	1425	(0)	(0)
Вилучений капітал	1430	(0)	(0)
Усього за розділом I	1495	2695337	4079520
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	0	43218
Довгострокові кредити банків	1510	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1515	773642	604726
Довгострокові забезпечення	1520	1978024	2042735
Цільове фінансування	1525	5639	5401
Усього за розділом II	1595	2757305	2696080
III. Поточні зобов'язання і забезпечення			
Короткострокові кредити банків	1600	1368926	1422140
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0	0
товари, роботи, послуги	1615	1029148	1038897
розрахунками з бюджетом	1620	64518	526163
у тому числі з податку на прибуток	1621	0	302716
розрахунками зі страхування	1625	60223	62997
розрахунками з оплати праці	1630	93386	98777
Поточні забезпечення	1660	202788	232305
Доходи майбутніх періодів	1665	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	673743	3400204
Усього за розділом III	1695	3971190	7013986
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття			
Баланс	1700	0	0
Баланс	1900	9423832	13789586

Керівник С.А.Воронін

Головний бухгалтер Л.М. Кацоба

